

Přítomnost

ROČNÍK IX

V PRAZE 23. LISTOPADU 1932

ZA KČ 2.—

Hospodářská diktatura

JIRÍ HEJDA

Boj o platy a co s tím souvisí

Umění v záři svobody

JAROSLAV JAREŠ

Hovory s nakladateli

(J. G. CALVE)

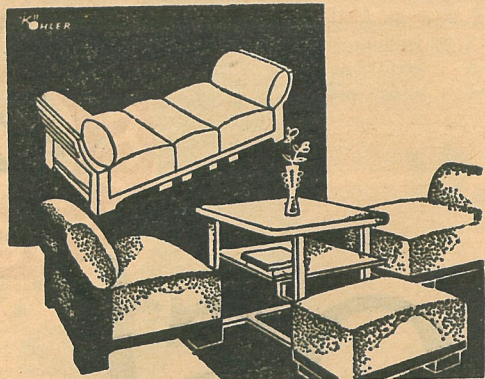
Pokolení, jež nezná pomeranč

STULTUS

Návrat ke státně zaměstnaneckým kaucím?

Zisk — Kibicové revoluce — Co by Praha mohla udělat pro nezaměstnané

Řeči do prázdna — Pracující manželky státních zaměstnanců

DRAHÁ ČINĚ nutí, pokud možno, k nejlepšímu využití bytu! Naše **COUCHE UNIVERSAL** učiní v okamžiku z jednoho pokoje dva! Za dne slouží jako elegantní klubovní souprava, za noci jest tak pohodlná, jako nejměkší postýlka. Ješ' trvanlivá, praktická a tak levná, jako všechen **SKUHERSKÉHO** nábytek a pohodlné platební podmínky dávají Vám možnost opatřit si ji.

Skuherský

továrnu nábytku **HRADEC KRÁL. č. 47** na skladě úhrnem přes 900 zařízení (výhod. placení). Ceník se 100 foto nábytku 6 Kč (dobříkou 10 Kč). Ilustr. Inform. brožura zdarma. Bohatě zásob. vzork. sklady: **PRAHA, Václavské n. 7.** proti Bafoví. Navštivte nás vyplátí se Vám to!

Půjčovna knih „MIR“ Praha II, Vladislavova 2. Palác Báňské a hutní

NEJNOVĚJŠÍ ČESKÁ LITERATURA, JAKOŽ I NĚMECKÁ, ANGLICKÁ A FRANCOUZSKÁ

Tento týden vychází

senační politická monografie osvětlující vztah vídeňského dvora k našemu národu, kterou napsal význačný politický publicista **BEDŘICH HLAVÁČ** pod názvem

František Josef I., život, povaha, doba

720 stran, 293 ilustrací. Brož. Kč 125.—, váz. Kč 150.—, na křídovém papíru v polokůži Kč 300.—. U knihkupců.

Fr. Borový,
nakladatelství Praha.

OBSAH 46. ČÍSLA PRÍTOMNOSTI: RUDOLF PROCHÁZKA: Dvoje volby. — Mají být hakenkreuzlerští poslanci vydáni soudu? — Štvanice na státní zaměstnance. — **ST. K. NEUMANN:** Mezi brusíči a linguisty. — **STULTUS:** Pokolení, jež nezná pomeranč. — Malypetrovy reformy. — Primadonství. — Předsednictvo senátu a jeho účely. — Řeči do prázdná. — Haló, dnes je den intervencí! — Co je s Poradním sborem pro otázky hospodářské? — Také německé Národní rady. — Čítankový komunismus. — „Těžko být svědkem v tomto procesu!“ — Krise v Lize pro lidská práva. — Jak se volil nový předseda sněmovny. — Funkce a mandát.

Dětem pro radost —
vám pro kratochvíli
vydáme roztomilou knížku

DÁŠEŇKA

čili život štěněte
Napsal, nakreslil, vy-
fotografoval a zakusil
KAREL ČAPEK

V grafické úpravě Karla Teige
100 stran, 111 kreseb, 32 foto-
grafií. V poloplátně Kč 45.—

U knihkupců!

FR. BORO VÝ
NAKLADATELSTVÍ, PRAHA

Odborný ženský lékař Dr. Vepřovský,
Praha II., Václavské n. 67. Ord. od 2—5. Telefon č. 268-36.

MODERNÍ
ČALOUNICTVÍ A DEKORATÉRSTVÍ

Ed. Třebín, Smíchov, Komenského 34 - Tel. 46106

Klubovky, veškerá moderní křesla, anglické pohovky, záclony, rolety v nejkusnějším provedení.

Konkurenční ceny! Vzorná obsluha! Dlouholetá tu- i cizozemská praxe.

NOVÁ BÁSNICKÁ KNIHA JOSEFA HORY

TONOUCÍ STÍNY 108 stran. Brož. 20 Kč, váz. 30 Kč. Prvních 50 výtisků je číslováno a autorem podepsáno na similijapanu v celokožené vazbě Kč 80.—

BALADY A JINÉ BÁSNĚ U knihkupců. **FR. BORO VÝ, PRAHA**

Prítomnost

za redakci odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BORO VÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18
Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622
PŘEDPLATNĚ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,
NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—
Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 20/1. 1924
TISKEM KNIHTISKÁRNÝ ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

Hospodářská diktatura?

(Hospodářství a politika. I.)

Zvláštní nálada.

Nálada, ve které žijeme na podzim roku 1932, je zvláštní, a nepamatujeme se, že bychom kdy byli něco podobného již prožívali. Nedá se srovnati s náladou, kterou cítil za světové války český člověk, ale možná, že v podobném ovzduší žili za války Němci. Ne ti, kteří papouškovali „wir werden siegen“, nýbrž ti, kteří viděli zatažený obzor, nejistou budoucnost a kteří se ptali, k jakým koncům to vše směřuje? Prožíváme nyní chvíle zvláštního duševního rozechvění a napětí, kdy každý den přináší nové události a kdy tyto události znamenají nový zmatek. Snažíme se porozumět vládním akcím, které se podnikají, nerozumíme-li, snažíme se je alespoň pochopit, vžíváme se do mentality autorů těchto akcí a klademe si sami otázku, co bychom dělali na jejich místě. Nejsme sami v tomto počínání.

Scházíme se se zástupci všech oborů výroby. Mluvíme se zemědělci, s továrníky, bankovními řediteli, dělníky, státními úředníky, a i když se jejich mínění diametrálně rozcházejí, jakmile se začneme konkrétně ptát, jak tedy si představují řešení, v jednom se všichni shodují: že žijeme ve stadiu jakési bezhlavosti, z něhož je nutno co nejrychleji vyvázat. Jako za války scházejí se lidé názorů namnoze velmi protichůdných, lidé, kteří se ještě před nedávnem houževnatě potírali, a tito lidé se shodují v přesvědčení, že je nutno něco učinit, že této politice věčného kolísání je třeba učinit konec.

Optimisti a pesimisti.

Rozštěpují se však mínění hospodářů a politiků. Je pozoruhodné, že politikové vidí věci jinak, než je vidí hospodáři. Politikové jsou plni optimismu. Snad je to optimismus profesionální, ale třeba konstatovat, že jsou optimističtí i ve velmi soukromých hovorech, kdy je jim jasné, že nemluví pro ulici, nýbrž pro lidi často lépe informované, než jsou sami, k nimž se obracejí o radu. Naproti tomu lidé z hospodářského života jsou pesimističtí. Vidí situaci u nás zcela černě, poukazují na to, že se nestalo nic podstatného, čím by se čelilo krizi, že rovnováha státních financí se vykupuje cestou nejmenšího odporu, která však ve skutečnosti znamená ohrožení sociální rovnováhy, že profesionální politika tyje z hospodářství, které pomalu přestává být snahou s nejmenšími oběťmi dosáhnout nejvyššího užitku a stává se neprůhlednou spleť stranických zájmů a vztahů.

Nedůvěra k politice.

K politice je naprostá nedůvěra a tato nedůvěra téměř den ze dne vzrůstá. Pokud mají lidé, reprezentující hospodářství, příležitost a odvahu mluvit, mluví o politice krajně odmítavě. Předseda praž-

ské obchodní komory prohlašuje na plenární schůzi, že „voláme-li po nápravě ve státním a veřejném hospodářství, musíme volati i po nápravě v politických stranách“. Ještě markantněji dává tomuto obecnému přesvědčení průchod německý hospodářský publicista dr. Stolper, když v pražské přednášce konstatuje, že se hospodářství přestává o politiku starat, hledí ji izolovat, protože ji pocituje jako brzdu. Zatím co předseda pražské komory má na mysli především poměry naše, charakterisuje Stolper poměry mezinárodní a opírá svoje tvrzení o nezám, který projevují hospodářské kruhy na mezinárodních konferencích po nezdařené Strese na konferenci londýnské.

Nedůvěra k politikům se zvyšuje u nás při tvoření se nové vlády. Očekává se, že přijdou noví lidé, veřejnost se ohlíží po osobnostech, řada takovýchto osobností se již jmenuje a jsou to vesměs vážní lidé s hospodářského života. Panuje obecné přesvědčení, že v době tak těžké musí přijít na odpovědná místa odborníci a předpokládá se, že politické strany, nemající těchto odborníků přímo v řadách svých poslanců, sáhnou do širšího okruhu svých příslušníků, aby byl princip parlamentní vlády zachován. Zde se však dožívá veřejnost velkého zklamání, neboť se nestřídají osoby, nýbrž křesla.

Volalo se po

programu.

Myšlenka programu, která ještě minulým ministerským předsedou byla při jedné příležitosti ironisována, byla nyní ochotně vládou akceptována, ale zdá se, že zůstalo nepochopeným skutečné tajemství programu, které se skrývá v jeho — jasnosti. Nikdo nemůže bránit komukoli, aby obecné fráze o těžké době, nutnosti úspor, dobré vůli stran atd. nazýval programem. My si však pod tímto pojmem představujeme spíše než květnatá slova suchý výpočet činů. Program je rozvrh práce, na jehož jedné straně je vypočteno, co chceme udělat, kdežto na druhé straně je vyznačeno, čeho k tomu potřebujeme. Říci, že chceme státní rozpočet dostat do rovnováhy a že k tomu potřebujeme spořit na výdajích a zvyšovat příjmy, je poněkud příliš pohodlné zhoštění se tohoto úkolu. Je pravda, že za vládu mohou mluvit její činy. Ani po této stránce nemůžeme však zatím objevit program. Obecná nedůvěra k politickým stranám odnímá také vládě, která je z mluvčích těchto stran složena, důvěru veřejnosti. Je třeba si to říci. Skutečným úměrným státníků je naslouchati hlasu lidu. Domníváme se, že by se u nás poměry velmi podstatně změnily, kdyby politikové následovali příkladu Harun al Rašida a chodili mezi lid. Kdyby ministři mohli nepoznání jezdit do úřadů místo autem elektrickou, je velmi pravděpodobné, že by se dozvěděli velmi mnohé, co, jak se zdá, jim není známo. Nebylo by dobře mluvit v této souvislosti opovržlivě o pražské ulici. Jinde jsou totiž poměry ještě horší, zejména v průmyslových městech a na venkově.

Za těchto okolností je snad pochopitelné, že jsme se dočetli i ve velmi vážných hospodářských listech volání po jakési

hospodářské diktatuře.

„Hospodářská Politika“ píše dne 1. října výslovně, že „časově předem omezená finanční diktatura zdá se nám skoro nezbytná a i s hlediska levice menším zlem“. „Demokratický Střed“ řekl to téměř zároveň ještě nepokrytěji. Bylo by možno tyto projevy zařadit na konto jedné politické skupiny, která je oběma listům stejně blízká, nebo by bylo možno spatřovati v nich dobrou službu určitým osobním aspiracím. Ale pak bychom přezírali, že oba časopisy do značné míry tlumočily mínění některých vlivných hospodářských praktiků. Toto mínění se — pokud můžeme posoudit — do dnešního dne nezměnilo a lze říci, že bylo zaujato pouze vyčkávací stanovisko. Vynikající osobnosti našeho bankovního života se nikterak netají svým míněním, že vládní politika, jak se dnes provozuje, skončí zanedlouho fiaskem a že bude třeba sáhnutí k jakýmsi omezeným nebo méně omezeným zmocňovacím zákonům.

Nutno vytknouti hospodářům, že jsou nedočkaví. Vidí věci rozhodně primitivněji, než jaké ve skutečnosti jsou. Měli jsme možnost debatovali velmi podrobně a velmi dlouho s jedním z největších našich průmyslníků o těchto otázkách a zjistili jsme, že jeho názor je vlastně reprodukcí jeho tovární organizace. Proč by nebylo možné dát do pořádku stát, když je možné dát do pořádku fabriku? Jenomže věci ve státě a věci ve fabrice jsou podstatně odlišné, a lidé, kteří myslí pouze hospodářsky, oddávají se velkému omylu přeceňování hospodářských momentů. Lidé totiž nejsou takovými materialisty, za které je pokládáme, a třebaže už dnes by bylo asi těžko sehnati zástup, ochotný prolíti krev za přijímání pod obojí, není pravda, že by lidé byli ochotni bojovati jen za plný žaludek a plnou kapsu. Naopak! Lidé jsou spíše ochotni bojovati za ideje, třeba si ideje docela mlhavé a nejasné, jen mají-li v ně pevnou víru. Jsme přece téměř každého dne svědky stávek, které jsou za dnešní situace již předem prohrané, vidíme dělníky bojovati s prázdnými žaludky a bez halěře v kapse. Vidíme zoufalé zápasy národnostní, jsme svědky jakéhosi sociálního idealismu, který se právě v nejšířších a nejchudších lidových vrstvách stal jistým náboženstvím.

Praktičtí hospodáři jsou značně jednotranní. Vidí především svůj podnik a potíže, s nimiž bezprostředně zápasí. Vidí docela přesně, co by se dalo napravit, co by se dalo udělat, aby tento jejich podnik plně pracoval a zaměstnával tisíce dělníků. Právě nám, že se nebojí žádných cel, žádných kontingentů, že narážejí jen na tupost administrativy, na zdoluhavost jednání, dokonce i na zlou vůli. Přezírají však ostatní souvislosti, které jsou za ploutem jejich továren. Neuvědomují si, že vyhoví-li se jejich zájmu, poškodí se třeba zájem jiné výrobní skupiny nebo zájem spotřebitele. Vidí stále jen svoji továrnu a domnívají se, že také stát lze ovládati stejně jednoduše jako tovární dělnictvo. Nadto nejsou hospodáři demokraté. To souvisí s vlastní podstatou hospodářství, které je autokratické. Jestliže analyzujeme na příklad akciovou společnost, která byla vybudována zákonodárcem minulého století na důsledném principu

demokratickém, zjišťujeme, že právě tento omyl způsobil všechny ony vady, které akciová společnost dnes má a které umožňují v rámci zdánlivé demokracie — valná hromada, správní rada, dozorčí rada — naproste samoděržaví silných jedinců, kteří dovedou přizpůsobit zákon svým potřebám. Hospodáři, kteří vidí, že v továrně právě tak jako v bance záleží vše na schopnosti jednotlivců, kdežto správní rada nebo dokonce už valná hromada je tím posledním, kdo by měl a mohl rozhodovat o obchodu, představují si to stejně v politice. Právě si: je-li zde už nějaký parlament, budíž, je tu nutné zlo, ale pak necht se pleť silným jedincům co nejméně do cesty. Mussolini je stále ještě mnohým praktickým hospodářům ideálem. Proto jsme právě na tak zv. pravici, která reprezentuje v celku elementární (proti levici, zastupující živé dělnický a konsumentický) svědky hospodářského radikalismu, a proto se odtud ozývá volání po finanční nebo hospodářské diktatuře.

Diktátoři jsou nejednotní.

Leč ani mezi hospodáři není nikterak jasno o tom, co by se mělo státi konkrétně. Jestliže se naprosto shodují v mínění, „že to takto dále nejde“, začnou se rozcházet v tom okamžiku, jakmile se jich zeptáme, jak tedy to má jít. Diskuse mezi hospodářskými teoretiky jsou u nás nyní právě tak obvyklé a časté jako za hranicemi a stejně u nás jako v cizině se rozcházejí cesty, vedoucí z krize, zcela diametrálně. Co pokládají jedni za znamenité, zatracují druzí jakožto naprosto bezúčelné. Ani o osobách není jednotného mínění, pro někoho je dr. Preiss ideálním kandidátem na křeslo ministra financí, pro jiné je opět naprosto nepřijatelný. Pro rozdílnost názorů na řešení krize máme typický příklad v Německu, kde stojí proti sobě Luther, Schacht a Wagemann, každý se svým vlastním hospodářským programem, při čemž každý z těchto programů je docela jiný než oba druhé.

Mesiášové nepřicházejí snadno.

Ale v něčem mají hospodáři přece jen pravdu. Že totiž tak, jako dosud, to vskutku dále nejde. Mají pravdu potud, že dnes musí přijít především chlapi, men not measures, ale představují si jejich příchod poněkud jednoduše. Představují si, že tito lidé, kteří vědí, co chtějí, kteří mají snad program, rozumí své věci, mají vůli tento program provádat a mají také nezbytnou dávku energie, vystoupí jednoho dne ve své politické straně jako Mesiášové, udeří pěstí na stůl a řeknou: „Pánové, vy jste Sadilkové, neplette se tady, beztoho ničemu nerozumíte, ustupte nám (nebo mně), kteří víme, co chceme . . .“ — Kdyby se opravdu našel někdo tak naivní, kdo by hledal tuto přímou cestu k moci, zjistil by asi v nejbližší příštím okamžiku po svém proslovu, že už není v politické straně, nýbrž kdesi docela vedle. Mohl by sice potom jít ke konkurenci, neboť být vyhozen z partaje je jistá sláva, alespoň u konkurenčních novin, ale ani konkurence nemůže potřebovat lidí, kteří by tloukli pěstí do stolu a chtěli uchvátit moc. Neboť i u konkurence bude zpravidla už někdo mít tuto moc ve svých rukou a ten uvítá silné jedince, přicházející mu ji vyrvatí, sotva vřelým objetím. Jestliže tedy mají hospodáři pravdu, volají-li po skutečných mužích, to jest po pevném programu a pevné ruce, která by tento

program prováděla, musí volit jiné cesty, nechtějí-li ztroskotat. Předpokládáme, že nechtějí obětovat demokracii.

Neboť jedno je třeba zvláště důrazně podtrhnout. I když má demokratický režim řadu vad, pak jsou to vady nikoli vrozené tomuto režimu, nýbrž především vady lidí! Bylo řečeno, že každý stát má takový parlament, jaký si zaslouží. Možná to rozšířit a říci, že i demokracie má takovou formu, do jaké ji sami vtěsnáme. Rozhodně je demokracie obecně přijatelnější než diktatura, ať pravá či levá. Ti, kdož jsou nadšeni Mussolinim, nepočítají, kolik stojí fašismus Itálii. Ti, kdož se dovolávají neustálého nadšení fašistického tisku a ukazují na pořádek fašistického režimu, zapomínají, že demokracie zaručuje ne-li více, tedy alespoň jedno: že se o všech nepořádcích dozvíme a můžeme o nich veřejně diskutovat. Je-li někomu ideálem náhubek, který mají v Itálii noviny, je to věc vkusu, o kterou se nebudeme přít. Nám zůstává ideálem anglická tradiční demokracie; demokracie, která už prodělala svoje dětské bolesti kdysi dávno na počátku novověku a která se dovede pohybovat v demokratických formách. Ježto však nejsme slepí, abychom neviděli vady dnešního našeho režimu a ježto plně souhlasíme s praktickými hospodáři, že tak, jako dosud, to dál nejde, pokusíme se ve člancích, které budou následovat, uvědomit si, kde je podstata vad dnešního režimu, kde jsou hlavní chyby a co třeba učinit, aby byly odstraněny. Pokládáme to dnes, kdy stojíme časově na přelomu dvou velkých hospodářských epoch, za nezbytný předpoklad dalšího vývoje.

Jiří Hejda.

poznámky

Zisk

V řadě těch, kteří hledají příčiny a kořeny dnešní hospodářské krise, jest mnoho těch, kteří nevěří, že by dnešní krise byla jen krisí konjunkturální, krisí, po níž přijde zase údobí blahobytu. Proto mluví o krisi strukturální, o krisi, jejíž nejvládnější příčiny nutno hledati v základech dnešního společenského řádu, který jest charakterisován soukromým vlastnictvím a soukromým podnikáním. Vidí příčinu zla v tom, že hybnou pákou hospodářského a tím také společenského vývoje jest shon za ziskem, touhou po zisku, která se neohlíží na to, jak tato jednostranná snaha má za následek hospodářskou a sociální destrukci. Druzí říkají, že ze společnosti nelze vyloučiti tuto hybnou sílu soukromého zisku, nemá-li býti ze stroje společnosti vypjato hlavní péro, které jí žene. Tyto hlasy se u nás hlasitě ozvaly, když se projednával zákon o přírázce k dani důchodové a i při jednání o zákonu bankovním, kdy — zejména z lidové strany — se ozvaly hlasy, kde že takový bankovní ředitel najde nevěstu, když s ním bankovní zákon chce naložiti tak nešetrně. I při jednání o přírázce k dani důchodové ozvaly se hlasy: nesmíme tak ostře zdaňovati vysoké důchody, nesmíme ohrozit možnost tvořit velké úspory, jinak tito lidé ztratí zájem na své činnosti, podlomí se jejich iniciativa, když budou vidět, že jejich práce nevynese jim tolik, kolik by chtěli. Generální ředitel Živnostenské banky si nedávno postěžoval, že nemáme u nás dosti lidí, kteří by si chtěli hodně vydělat. Kterí by chtěli vydělávat statisíce.

V době, kdy vidíme příliš jasně, že stroj společnosti, její síly hospodářské a sociální vážnou, jest důležité si ujasnit otázku, zda jest to zisk, který může býti jedinou, nebo aspoň hlavní hybnou silou — jak to říká germanismus — společenského vývoje. Stoupenci teorie zisku (jako hlavní hnací síly) se domnívají, že mají v ruce účinný argument v nezdaru různých pokusů o organisace, které chtěli vyloučiti zisk jednotlivce jakožto popudu jednání lidského, aby jej nahradili jinými motivy, solidaritou, vzájemnou službou atd. Pravda: mnoho

takových pokusů zašlo; to proto, že příliš rychle, utopisticky, naivně vpadly do nevhodné a myšlenkově nepřipravené doby. Byly však celé kultury, které dospěly k vysoké úrovni, aniž jejich hybnou silou byl osobní zisk. Velké proudy duchovní, které hněly společnost, byly neseny jednotlivci a celými skupinami lidí, kteří měli na mysli vše jiné, jen ne soukromý zisk. Naše národní probuzení, počátky dělnického hnutí, vznik velkých organisací, to vše jest dílem lidí, kteří nemysleli na osobní zisk. Jsou zcela jiné síly, které určují vývoj společnosti, a to mnohdy silněji a lépe, než kdy jej určovali nebo spoluurčovali ti, kteří měli na mysli jen svůj osobní zisk. Celé organisace, mohutně rozvinuté a dobře pracující, které moment osobního zisku přímo vylučují, ukazují, že osobní zisk nemusí býti jedinou pákou vývoje.

Generální ředitel Živnostenské banky jednou uvedl, že jeho příjem nebyl větší než pět mil. Kč. Byla by jeho činnost dvakrát větší, kdyby jeho příjmy byly dvojnásobné? Klesla by jeho iniciativa na pětinu dosavadní iniciativy, kdyby jeho příjmy se pětkrát zmenšily? Byli lidé, kteří měli příjmy opravdu ohromné; jejich iniciativa byla malá, aby naopak s iniciativou přicházeli lidé, jichž platy a příjmy byly velmi nepatrné. Není bez ironie, že teorii zisku jako hnací síly hájí ty strany, které jinak velebí idealismus, oddanost k myšlence, zejména národní, a velmi kárají t. zv. materialismus, který zejména přisívají socialistickým stranám. Bijíce do materialismu, bijí do socialismu, který chce opatřiti lidu větší kus chleba. Opatřiti pracujícím větší kus chleba není nic materialistického. Daleko více materialismu jest v názoru, který se brání, aby snaha po zisku nebyla omezována tam, kde se uplatňuje a projevuje na úkor druhých. Po té stránce jest naše národní demokracie daleko materialističtější stranou, než socialistické strany.

Jest přirozeno, že osobní zisk bude důležitou silou v jednání jednotlivců, v jejich vzájemných vztazích, v jejich poměru k společenským organisacím. To, co vidíme u malých jednotlivců, není jen touhou po osobním zisku. Jest to snaha, udržet se nad hladinou. Chvěje-li se drobný státní zaměstnanec o svých měsíčních 800 Kč, není to nějaký materialismus, ale prostá pudová obrana, zjitřená vědomím, že při lepší organisaci společnosti nemusilo by se tak šetriti na lidech drobných. Společnost, která by každému dovedla zajistiti slušné existenční minimum, byla by základem, na kterém by se uplatnily jiné snahy, jiné hnací síly, které by společnosti dovedly dáti řád lepší, trvalejší, spravedlivější než dosavadní řád výrobní. V každém jednotlivci jest kus sobce i idealisty. Ale ve společnosti, která by dala každému, což jeho jest, by se spíše rozvinula nesobecká složka člověka. Osobní zisk jest silným popudem, ale ne jedinou a ne tím, který by vedl k dobré organisaci společnosti. Podíváme-li se kolem sebe, vidíme, že jednání lidské jest určováno i jinými momenty než touhou osobního zisku. Jsou celé instituce, které vyrostly z popředí této teorie zisku. Vede se jim dobře a jest v nich lepší řád než tam, kde zisk, touha po zisku rozhoduje. Ba jest vidět, že oddanost k myšlence jest největší ve vrstvách těch, jichž sociální poměry jsou velmi bídné. Také v historii vynikají jen jména těch, kteří zůstali povýšeni nad momentem osobního zisku.

V. G.

Návrat ke státně zaměstnaneckým kaucím?

V ministerstvu financí si lámou hlavy vymyšlením prostředků na posílení stavu státní pokladny. A platy státních zaměstnanců jsou stále ještě předmětem zálibného pošilhávání některých činitelů. Ale jak na ně, když již byly a ještě budou beztoho dosti pronikavě sníženy? Kterási moudrá hlava přišla již na rafinovaný způsob, jak opatřiti státní pokladně novou injekcí z krve státních zaměstnanců. Při jednání o reformu a zmodernisování státní správy byl učiněn návrh na opětné zavedení státně zaměstnaneckých kaucí, které byly v platnosti v minulém století a byly zrušeny roku 1903. Státní správa má tedy býti modernisována opětným zavedením opatření, které bylo před třiceti lety konservativním Rakouskem uznáno za nevyhovující požadavkům moderní doby. Návrh sám praví, že jedním z hlavních hledisek, která přicházejí při reformě státní správy a jejím modernisování v úvahu, je zvýšení odpovědnosti jednotlivých pracovníků a tím snížení počtu osob, který se určitými pracemi podle dosavadních pracovních rozvrhů musí zabývat. Rubem zvýšené odpovědnosti však je také ručení za případné škody, způsobené vadným postupem jednotlivých zaměstnanců. Poněvadž pak škody takto způsobené bývají velmi často nedobytné, je aktuální otázka zavedení státně zaměstnaneckých kaucí.

Potud návrh. Máme za to, že tu jde o opatření fiskální, zakrývané pouze pláštěm modernisace správy, neboť jistě ne-

může být ministerstvu financí neznámo, že provedením návrhu by se dosáhlo pravého opaku účelu, k němuž návrh má podle svého slovního obsahu směřovati. Neboť zaměstnanci nižších úřadů by pod tlakem ohrožených kaucí šmahem rozhodovali proti zájmům stran, ponechávajíc konečné rozhodnutí a tím i odpovědnost instancím vyšším při rozhodování o stížnostech, pokud by z obavy před samostatným rozhodnutím raději nepředložili každou věc nadřízenému úřadu s prosbou o pokyn, jak ji vyřídit. A instance vyšší by pravděpodobně zachovaly podobný postup a přesouvaly rozhodování i odpovědnost na úřady ústřední, které by pak asi všechno dávaly k podpisu přímo ministrům, kteří dosud nejsou ani trestně ani civilně odpovědní. Jak vidno, každá věc by pak prošla větším počtem rukou a celé opatření by vyústilo v záplavu spisů a rekursů u vyšších úřadů.

Víme, že ani předstíraná možnost náhrady škody není pravým účelem zavedení kaucí, neboť již nyní má stát možnost hojiti se na platu a jmění zaměstnance za škodu, kterou mu způsobil porušením svých povinností. Je sice pravda, že stát má vůči této možnosti vzhledem k platovým a majetkovým poměrům státních zaměstnanců zcela oprávněnou nedůvěru, ale kauce vybíraná měsíční srážkou ze služného, jak návrh dále uvádí, by jistě nemohla dosáhnouti výše statisícové a na náhradu případných menších škod by jistě stačila možnost prva. Mimo to není známo, zda pod rozšířené ručení za škody by byl zahrnut i postup při zadávání dodávek, odepisování daní a v případech volného uvažování vůbec, kde možnost postupu odporujícího předpisům není dána a kde státu vznikají právě největší škody.

Návrh utěšuje (!) státní zaměstnance, že zavedení kaucí by znamenalo do jisté míry nucenou úsporu obzvláště ve prospěch pozůstalých, ježto při rozvázání služebního poměru by kauce byla vydána zaměstnanci nebo jeho dědicům (ovšem po srážce daně dědicové). Ježto návrh mluví o úspoře, musíme mít za to, že složená kauce bude úrokována, neboť v případě opačném by zajisté nešlo o úsporu, nýbrž naopak o ošízení zaměstnance o úroky, které by za celou dobu služebního poměru jistě narostly do výše kauce samotné. Úrokování kaucí, které by vzhledem k povaze věci nemohly být sloučeny v jeden fond, jakým je na př. pensijní fond, nýbrž vedeny pro každého zaměstnance zvláště, by si vyžádalo takového administrativního nákladu, že by tím vzrostla účetní a personální agenda všech úřadů zcela neúměrně významu věci. A byly by tu konečně záruky, že kauce budou zaměstnancům skutečně po smrti vráceny anebo jich bude v době příští tísňe státní pokladny použito k sanaci některého podniku, jehož majetní ředitelé neskládají kaucí?

Mimo nepraktičnost a nevhodnost návrhu skrývá se v něm i značné nebezpečí. Před sto lety si majetní aristokraté kupovali skládáním kaucí státní úřady, jmenovitě úřady politické, jako jistý druh beneficií. Práci dali vykonávat svými osobními sekretáři a sami chodili do úřadu jen podepisovati akta, jimž nerozuměli. Při rozhodování o postupu a jmenování na lepší a vyšší místa rozhodovaly vzhledem k tehdy platným jmenovacím taxám a povyšovacím poplatkům také majetkové poměry. Roku 1932 se navrhuje zavedení kaucí. O jmenovacích taxách se již také uvažuje. A platy jsou pomalu již takové, že se člověk bez vlastního, zděděného nebo vyženěného jmění ve státní službě také neobejde. Jak daleko máme v 15. roce demokratické republiky ještě do návratu dob copatých pánů Franců?

A na možný návrat normálních hospodářských poměrů také nesmíme zapomínat. Do státních služeb chodívali u nás — na rozdíl od zemí západních — často slabší odborníci a lidé, kteří se pro nedostatek osobní energie nebo jiných vlastností nemohli nebo nechtěli samostatně v životě uplatnit. Budou-li nyní sociální a hospodářské poměry státních zaměstnanců v poměru k jiným zaměstnáním neustále takto zhoršovány, je obava, že v budoucnosti se každý poněkud jen schopný člověk státní službě na sto honů vyhne a výkon státní moci bude svěřován jen zhýčkaným synáčkům, jimž starostlivý otec nebo nastávající tchán koupí nějaký ten úřad jako bezpečné dosmrtné zaopatření svého dítěte. Již nynější stav kvality státního zaměstnanectva budí pochybnosti a obavy. Jsme na nejlepší cestě k dalšímu jeho snižování. Z.

Kibicové revoluce

Slova o kibicích na okraji světové revoluce padla na jednom sjezdu III. internacionály. Řekl je někdo, kdo se porozhlédl po účastnících sjezdu a zjistil, že mezi nimi jsou někteří, kteří k ruské revoluci nemají vztah vnitřní, hluboký, ale lelkují na okraji velké řeky ruské revoluce. Je celá řada příčin, pro něž

sovětské Rusko při své práci a ve své výstavbě jest tak sledováno celým světem. Je to jeden z největších sociálních pokusů, který se děje na šestině pevniny. Jest to sociální přestavba, která musí poutat, když sociální otázka jest stále v popředí. Z dálky budování SSSR poutá svojí přímočarostí v době, kdy západní Evropa ve svém systému politických stran těžce hledá východisko a těžce je nachází v kompromisech, které málo koho uspokojují. U nás pak tento zájem o SSSR jest posilován ještě sociálním a kolektivním smyslem, který v českém člověku jest vyvinut. V mnohém není naše záliba v tom, co se děje v SSSR ničím jiným, než modernějším přepisem předválečného rusofilství; obdivovatelé SSSR v mnohém jsou právě tak nekritičtí, jako předváleční obdivovatelé velkého slovanického Ruska. Přistupuje k tomu ještě fakt, že SSSR silně uhodilo na strunu techniky, která jest tak blízká dnešnímu člověku. Lidé, kteří sotva znají rozdíl mezi Voltem a Ampérem, nadšeně hovoří o elektrisaci v SSSR; mluví o Dněprostroji a Magnitogorsku patří dnes pomalu k dobrým mravům. — A tak kdybychom rozebírali příčiny zájmu o SSSR, najdeme mezi nimi i snobství. To jsou ti kibicové na okraji sociální revoluce. Nemají k sociální otázce vztah bezprostřední. Sotva kdy viděli dělníka při práci. Mnohý z těchto nynějších radikálních SSSR-filů končí docela na jiném břehu. Snobové cítí velký proud; opatrně do něho vstupují, aby pluli po proudu s blaženým vědomím: my jablka plaveme. V. G.

Co by Praha mohla udělat pro nezaměstnané

Když každý z nás se trochu, třeba jen v okruhu mu nejbližším, poohlédne, na př. v Praze, vidí na každém kroku, co práce mělo by být provedeno jednotlivci, aniž by město musilo se finančně angažovati. Tudiž, dříve než bych uvedl nákladnou akci pro nezaměstnané v chod, vydupal bych v jednotlivých úsecích práci, která jest přímo dušena formalismem, snad také těžkopádným aparátem, nebo dokonce nepochopením těch, kteří jsou příslušným dohledem pověřeni.

Rozdělme — řekněme Prahu — na km². Dal jsem si práci a shledával jsem, co všechno by mohlo být na km², v němž sám bydlím, vykonáno a dosud není. Zjistil jsem, že se jedná o práce, k nimž se poplatníci přímo městu zavázali, a dokonce jsou to práce, které by velmi rádi udělali, kdyby... kdyby měli rozhodnutí a povolení v rukou. Osvětlim to názorně na malém příkladu: v mém km² usneslo se několik lidí, majitelů parcel, že budou právě nyní stavět, aspoň kopat, aby malou hřivnou přispěli k zmenšení nezaměstnanosti. Ale — v Praze stavět, znamená již samo o sobě, aby zlořečen byl onen den, kdy v člověku uzrál tento nápad. Nehledíc k množství komisí, intervencí, čekání za dveřmi a milostivých pohledů, protahuje se povolení ke stavbě do nekonečna, mnohdy i jen pro zřejmý formalismus. Jest třeba mnoho vytrpět, nežli může stavebník vykonat ono dobrodíní, aby zaměstnal na 3/4 roku 40 až 50 lidí. Teď právě vidím v těsném sousedství na stavbě, na níž jsem jaksi interesován, že dělnictvo, které již bylo najato a započalo kopat, jest náhle odvoláno. Ptáte se proč? Vysvětlení je nasnadě, na magistrátě se stala určitá formální chyba, zapomněl totiž úřad stavbu ohlásit obecnímu zastupitelstvu a proto tři dlouhé neděle jest 20 lidí, těšících se na práci, bez výdělku. Smutně obcházejí kol staveniště a vyčkávají, až se ona formální chyba napraví, ač by k tomu stačilo při dobré vůli pouhé čtvrt hodinky. Jiný formalismus: stará Malvazinská cesta prochází pozemkem, který obec prodala, stavebník by rád stavěl, ale jest tu ovšem formální závada, není provedeno vyvlastnění, ač se jedná o prostou formalitu; ani zde nelze kopat a stavět, a tak utíká 60 lidem výdělek aspoň na rok. Jiný příklad: starý statek Malvazinský byl prodán soukromníkovi, avšak ani zde nebylo ničím hnuto, snad se vše ponechá propadnouti zkáze. Je i zde zase formální chyba? Snad nevyvlastnění cesty, mezi tím co již obec zřídila paralelně novou? A na této přestavbě by našlo práci aspoň 80 lidí po celý rok. O krok dále v témže km² vidíte krásné sanatorium, vystavěné již před válkou, prosperující, a dosud nemá chodník, ani dostavené ohradní zdi, ani provedenou úpravu do Xaveriovy ulice, ani u vlastních domků předepsané schody a úpravu. Jde i zde o formalism? Škrť pera by stačil, aby bylo sanatoriu nařízeno, uvésti věc do pořádku. Také zde by bylo mnoho práce pro mnoho lidí. Nebo o kousek dále provádí se průkop právě jen v profilu ulice. Úprava chodníku, nebo aspoň odkop ve vysokých stranách jest povinností majitele pozemku. Ten ovšem nehodlá stavěti, poněvadž pozemky obchoduje. Což by ale nebylo možno donutiti jej, aby provedl průkop na šířku předepsaného chodníku, vždyť může do ceny pozemku tuto investici zakalkulovat, nebo nemohlo by město provést tuto práci samo a pozemek tímto nákladem zatížit?

Tak krok za krokem lze najít práci na 1 km² aspoň pro 200 lidí na půl roku. A nyní představme si v Praze takových 200 km², přičtete ostatní města a uvidíte, že bez jediného haléře pomocí státní neb obecní lze vydupat práci pro velmi mnoho zahálejších rukou. Jen hydra formalismu, snad i netečnosti jest překážkou a proto místo reálné skutečnosti musíme řešit nezaměstnanost a krizi slohových cvičeními v různých provoláních. Práci lze vydupat pro celou armádu lidí a uvolnit pracovní trh lze bez obětí!

Ing. K. Loskot.

politika

Boj o platy a co s tím souvisí

Úkol odborářství.

Zavedlo by nás daleko dokazovat, že zaměstnanectvo je onou vrstvou, která je dějinně povolána za nositele úsilí o nový řád. Značí pro ně sociální vzestup, uznání tvůrčí rovnocennosti práce ve společenském dění (dosud je v něm pouhým zbožím).

Nástrojem zaměstnanců jsou jejich odborové organizace — také kartely sui generis. Případá tak odborářství odpovědná dějinná úloha činitele na společenské přestavbě.

Není objemem, pravíme-li, že v celku nedorostlo dosud odborářství svému poslání. Vrostlo z denních bojů sociálně obranných, osvědčených do války. Činné účasti na hospodářsky společenském procesu se dopracovalo jen tu a tam náhodně. Tím se také dá vysvětlit, že odborářské programy jsou nápadně zpravidla svou neousouzeností, jsou většinou jen soupisem požadavků, jak je den přinesl, bez jednotící myšlenkové základny. Ledaže přijímají (= opisují) program politické strany, jejíž bývají filiálkou.

Teprve současná krize, zastihnuvši odborářství nepřipravené, ukázala, že není trvalého úspěchu dílčího bez rozřešení prospěchu obecného.

Veřejní zaměstnanci

představování t. zv. Exekutivou veřejných zaměstnanců, jsou zajímavým příkladem tohoto orientačního procesu.

Pro úplnost připomeňme, že zaměstnanecské odborářství se na základě historického vývoje a zhruba dělí na tři velké skupiny: dělnictvo, zaměstnance ve vyšších soukromých službách a zaměstnance veřejné. Dělitka nejsou docela vyhraněna. Zásadně se považují za veřejné zaměstnance úředníci státní, jejichž služební poměr spočívá na pragmatikálních zákonech a kteří vykonávají část vrchnostenské moci státní. Jím nejbližší jsou zaměstnanci svazků územní samosprávy. Do třetice jsou to učitelé. Kromě nich je však spousta kategorií přechodných, jako zaměstnanci státních podniků, u nichž je zase rozdíl na př. mezi zaměstnanci pošt a třeba státních dolů nebo obecních podniků. Konečně je dnes i v samé politické správě velmi mnoho t. zv. zaměstnanců smluvních, jejichž služební poměr je určen individuální smlouvou.

Společnou jejich základnou je stav veřejných financí.

Teorie společné mísy.

Po stránce vnější (extensivní), již myslíme stupeň organizovanosti stavu, bylo veřejné zaměstnanectvo obrazem bídy. Příčinou bylo, co bychom nazvali teorií společné mísy. Tato společná mísa (u státních úředníků), z níž všichni žijí — státní pokladna — má prý obsah celkem stálý.

Jestliže si tedy z ní nabere některá kategorie více, zbude méně na ostatní.

Z toho vyplynula vzájemná řevnivost, a, nebojme se pravého jména: závist. Vedla k neuvěřitelné organizační roztržitosti, podle jednotlivých platových tříd a podtříd. Je dosti organizací s několika sty, ale také s několika desítkami členů. Je ostatně důvodné podezření, že této vlastnosti využívali mocní právě k rozbití zaměstnanecské fronty, podpichující kategorie navzájem. Při tom však je velmi málo neorganizovaných, spíše najdeme případy členství několikerého.

Politické strany.

Zvláštní otázkou, která ještě daleko není rozřešena, je poměr k politickým stranám. Jsou organizace přímo závislé na straně, jiné jsou ve volnějším vztahu (členstvím v ústředně), konečně jsou organizace úplně politicky neutrální — aspoň na venek. Snad každá však tvrdí o sobě, že je politicky nezávislá. Projevuje se tu více či méně zřetelně poznaček, že odborové organizace jakožto kategorie hospodářské nemohou býti zcela souběžné se stranami politickými. Odborová organizace je totiž společenství čistě hmotné zájmové, stavovské, kdežto politické strany mají tendence celonárodní.

Přimlouvali bychom se spíše za nadřazenost odborářství nad politikou. Máme totiž za to, že jdeme do období hospodářských bojů, jež třeba vésti prostředky hospodářskými.

Přesto bylo veřejné zaměstnanectvo závislé na politických stranách (všelijakým způsobem), ačkoliv nespokojenost doutnala stále. Ostřeji vyšlehla kdysi vznikem strany práce.

V boji o platy.

V roce 1926 byly „definitivně“ upraveny platy. Poněvadž se počítalo na pokles cen, byly valorisovány níže. Zatím však životní náklady neklesly, dokonce stouply. Proto byl odhlásován t. zv. vánoční přídavek jako první splátka na valorisaci. Zdali bylo správné usnášeti se na vánočním přídavku v době počínající krize, přesahuje rámec naší úvahy.

Při jednání o vánoční přídavek se setkáváme po prvé s Exekutivou veřejných zaměstnanců jako vrcholným orgánem téměř všeho veřejného zaměstnanectva. Soustředovací snahy jsou ovšem data staršího. Už v roce 1908 se utvořil Svaz úřednických spolků, který uspořádal všeúřednický sjezd. Slibně vypadaly koncentrační snahy po převratě. Ale teorie společné mísy začla zase působit a tříštění podle školního vzdělání a služebních tříd utěšeně pokračovalo.

V roce 1929 se jednalo o společnou ústřednu — ovšem bez úspěchu. Potřeba společného postupu se cítila však tak živě, že se příštího roku utvořila Exekutiva jako volné akční sdružení vrcholných organizací (ústředí). Šlo o 13. plat, zrovnoprávnění pensistů a resystemisaci. První dva požadavky se podařilo prosadit. Připravovaly se nové akce. Jako zajímavá podrobnost budíž uvedeno, že součinnost se tak utužovala, že se zástupci obešli bez jednacního řádu, o nějž se před tím jednalo. Opuštění teorie společné mísy mělo blahodárný účinek.

V roce 1931 byli však veřejní zaměstnanci zatlačeni do obrany. Šlo o snížení vánočního příspěvku. Letos se situace státních financí — a veřejných vůbec — zhoršovala dál a proskakovaly pověsti o snižování platů. Podrobnou historií se však nemíníme zabývat, je dostatečně známa. Zajímá nás však Exekutiva co do druhé složky odborářské struktury: stranky vnitřní (intensivní) — pracovních metod.

Je už zřejmé, co pozdě pochopili i zaměstnanci soukromí:

že totiž nelze pomýšleť na úspech bez vyrovnání s problémom obecným. Konkrétne pro státní zaměstnance: nelze se ubránit snížení, nedokážou-li zaměstnanci zároveň najít úhradu schodku. A schodek státních financí je neodlučiteľný na koniec od celkového problému hospodárskeho. Tím se octlá Exekutiva v ohnisku dnešní krize.

Otázka snížení

není však jednoduchá. Není to jen otázka rozpočtových úspor. Také aparát veřejné správy nevyhovuje již dávno změněným poměrům a požadavkům poválečným. Stačil snad před válkou, dnes by potřeboval pronikavé reorganisace.

Kdo je k ní povolanejší, nežli úřednictvo samo? Má nejlepší zkušenosti, má mezi sebou nejlepší znalce, teoreticky i prakticky znamenitě školené. Očekávali bychom, že od něho vyjde podnět i velkorový návrh. Nevyšel, ledaže státní úředníci zásobovali podněty politické strany, které jich užily tu a tam, aby se zabýskly — čímž se končilo.

Stejně tak se veřejnost dozvěděla s podivením, až když už střecha hořela, o ubohých existenčních poměrech veřejného zaměstnanectva. Teprve dnes se shání s kvapem statistický materiál, v době, kdy už dávno měly být na jeho základě předloženy promyšlené návrhy.

Tak působí i

návrhy úhrady schodku,

předložené Exekutivou, leckde nedomyšleností — jak v navrhovaných škrtech, tak v nových pramenech příjmu. Daň z piva a masa na př. musí vyvolat rozhodnou nesympatii vrstev postižených mnohem hůře nežli veřejní zaměstnanci ostatním zhoršováním životní míry. Není to návrh sociálně hospodárský. Stejně lze sotva věřit, že by se dala z daňových nedoplatků likvidovat po 4 léta ročně 1 miliarda. Ani navrhované škrty nepřesvědčují vždy svou účelností — neboť šetření znamená často spíše účelně vydávat. Nápadný je na př. rozdíl mezi škrtnutím 18.2 mil. Kč ministerstvu sociální péče, zatím co se v ministerstvu zemědělství Exekutiva spokojila úsporou pouze 4 mil. Kč. Úspora 8.8 mil. Kč na veřejném zdravotnictví by byla také úsporou hodně pochybnou v době, která podlomila znepokojivě zdraví širokých vrstev národa. Jinak vrhly ovšem návrhy Exekutivy mnoho světla do různých koutů státního rozpočtu.

Co nám však schází nejvíce, jsou pozitivní návrhy na reorganisaci celé státní správy. Doufejme, že nám aspoň v nejbližší době nezůstane dlužna Exekutiva pádnou odpověď — skutkem. Musí nasadit nejvyšší úsilí — negativně i pozitivně. Negativní dosud převládalo.

Zatím však ji opustily svazy některých politických stran a zůstal pouze svaz národně demokratický. Vůbec poměr k politickým stranám se citelně ochlazoval. Zejména velké zklamání způsobilo přiznání, že se už před prázdninami jednalo o snížení, ačkoliv zástupci úřednictva byli ujistováni, že se na snižování nepomýšlí. Ostrý odklon od politických stran se po prvé veřejně projevil na

generálním sněmu

veřejného zaměstnanectva, pořádaném na Slovanském ostrově dne 20. října. O názorové jednotnosti nelze mluvit. Přes to byla příznačná pro stav myslí nechut vůči politickým stranám, projevovaná tak mohutně. I návrhy na založení samostatné strany docházely značného ohlasu. Byly i mnoho mluvení planého a nedomyšleného. Byly i projevy, s nimiž přesvědčený demokrat nemůže souhlasit. Myslíme však, že tento odpor vůči dnešním politickým stranám je zjev

vážnější a že by se neměl podceňovat, červený tisk tu využívá jen pro své nečisté cíle tendencí, jejichž důvody jsou hlubší. Je v nich příliš nebezpečí pro demokracii, už proto, že se naše strany tak rády s demokracií ztotožňují.

Vůdcové Exekutivy vystihli zatím risiko, jež by jim vznikalo založením vlastní strany, a podtrhují velmi důrazně politickou neutralitu. Učinili totiž překvapující zkušenost — že totiž orgán představující 210.000 informovaných ukázněných členů je silou, které se dá skvěle užít.

Organisace.

Exekutiva je dnes volným sdružením (beze stanov) 11 vrcholných svazů asi s 210.000 členy. Má už dnes důvěrníky téměř ve všech městech republiky a buduje výbory ve všech okresních městech. Zajímavé je, že organizační roztržitost shora vzpomenutá je dnes velkou výhodou, neboť znamená velkou intenzitu akční, možnost důkladné informace členstva a dostatek zkušených organizačních pracovníků, schopnost rychlého provedení akcí. Pevnější útvar se nedal zatím zbudovat jednak pro rychlý vývoj, jednak pro přirozené obtíže. Vedoucí funkcionáři se mají měnit po půl roce.

Zvláštní jejich výhodou — neocenitelnou — je, že

sekretářská politika

jim nepřerostla přes hlavu. Vědomě zachovávají zásadu, že tajemník je pouze výkonným orgánem. Sami ovládají příliš dobře své otázky, hlavní práci organizační si provádějí sami — o to je také intenzivnější a hlubší. Tak se nemůže stát sekretář vůdcem a pánem organisace. U nich vede členstvo, nebo aspoň neplacení funkcionáři. Kdo zná poměry v organizačních dělnických a některých soukromouřednických, pochopí význam této výhody. (I průmyslníci mají dnes podobné zkušenosti.)

Není-li tajemník prodchnut nejčistším idealismem, má totiž nepřekonatelnou touhu pěstovat vlastní zájmy, někdy nápadně odchylné od zájmů členstva. Úzkostlivě se vystíhá všech nových myšlenek, metod a lidí, omezuje informaci členstva, byrokratisuje sekretariát. Myslíme, že jednou budou moci veřejní zaměstnanci ani dost ocenit tuto svou praxi.

Program

Exekutiva není jednoznačný při názorové pestrosti členstva. Celkem je v ní učitelstvo živlem nejpokojnějším a zvláště v dorostu dost radikálním. Z toho však, co bylo předneseno na generálním sněmu o ideové stránce zápasu, dá se soudit na vážnou snahu domyslet otázky. S leccíms by se dalo polemizovat, tak zrovna s vázanými kandidátními listinami se nadělá zbytečně poplachu jako s hlavní vinou dnešních poměrů. Také politické strany jako jediné zlo jsou skoro obětním beránkem. Nelze však upřít vůdcům Exekutivy, že se vědomě nehodlají zastavit u platové otázky. Snaží se iniciativně, aktivně o řešení nejen státních financí, nýbrž slibují zásah do celého souboru hospodárských, sociálních a etických otázek.

Chťejí být živým svědomím politických stran, jejich korektivem. Že by takového korektivu bylo třeba, je ovšem mimo spor. Mluví o obrodném hnutí. Tu je možno zase mít různé názory, zejména o tom, pokud lze vůbec hnutí „založit“. Slíbují obranu demokracie proti nenasytosti politických stran. Razí heslo, kterým mohou mnoho získat: účinnou kontrolu veřejného hospodárství.

Mají pro svou práci nejlepší podmínky. Jejich členstvo zná podrobně poměry státní správy, jsou mezi nimi, jak jsme už řekli, vynikající znalci teoretických i praktických. Jednu věc bychom zvláště podtrhli. Když se začlo určitěji mluvit

o možnosti snižování platů, uspořádali anketu národohospodářských odborníků o této otázce. Prohlašují odhodlání postupovati vždy s nejlepším podkladem vědeckým i mravním.

Takticky

si dosud vedou dost obratně. Odmítli založit politickou stranu, udržují naopak stálý informační styk se stranami. Není ovšem vyloučeno, že touha po vlastní straně nabude vrchu.

Aby se netříštili v začátku, vyloučili všechny zájmy s e p a r á t n í, opustili teorii společné mísy, potud aspoň, že se starají o velikost jejího obsahu místo o jeho rozdělení. (Skeptické tvrdí však, že na př. ostrá progresse při snížení platů by Exekutivu rozvrátila). Poznali, že obsah není hodnotou stálo. Leckde dovedli spojit vlastní zájem se zájmem státním.

Vůči stranám zachovávají kritický postoj, dovedou využít obecné nechuti vůči nim stejně jako své znalosti leckterého zákulisí. Dokázali také bránit se účinně proti některým snahám o umlčení.

Konečné stanovisko

však budeme moci zaujmouti, až bude aspoň povšechně vidět, zdali Exekutiva své sliby plní, není-li oním Daliborem, jehož teprve nouze naučila housti — a jen po dobu nouze. Přiznáváme s uspokojením, že se tu konečně hledají nové cesty. Uznáváme vůli i předpoklady a doufáme, že nezůstane jen při slibech. Exekutiva by se mohla státi jak svým počtem, tak svou kvalitou vážnou protivahou přebujelého stranicví.

Nebude mít lehkou práci ani uvnitř. Musí naléztí pozitivní stanovisko k bolestem dneška, nemůže se vyhnutí stanovisku ke hlavním sociálně mravním proudům přítomnosti a to bude vzhledem na názorovou různorodost členstva hodně těžké.

Čekáme tudíž na její zkoušku státníkovu. Proto jsme také (zatím) pominuli osoby. Rozhodně si však zaslouží Exekutiva pozornosti.

Klad.

literatura a umění

Jaroslav Jareš:

Umění v záři svobody

Před několika dny vstoupila naše milá republika do patnáctého roku věku svého. Je to jakési menší jubileum a nebývá na škodu, když se trochu rozpomínáme na to, co bylo, a srovnáváme s dneškem.

Pro změnu obvyklého programu vzpomínkového nechme stranou národní hospodářství vlastní a všimněme si národního hospodářství s kulturními hodnotami. Podívejme se na př., jak se dařilo výtvarnému umění, když, jak se říká, umělcům spadly okovy rakouské reakce a ono dostalo se na výsluní přízně vlád vlastního státu.

Jak bylo za Rakouska.

Vzpomeňme tedy nejprve, jak v dobách útisku výtvarnému umění bylo. Vídeň byla vůči nám macešsky nemilosrdná. Podpor c. k. min. kultu a vyučování bylo maličko. Přes to bylo možno na pouhé zaslání prací c. k. místodržitelství i bez protekce získati umělci několik set korun, kteréžto stovky platily tehdy víc než naše tisícovky. Vídeň byla sice macechou zlou, ale je třeba přiznati, že na místa profesorů našich uměleckých škol se velmi často dostávali umělci, kteří neměli za sebou ani organisovaných zástupců ani popularity v kruzích mlado-

českých aktivistů a přec byli to lidé kvalitní. (Kotěra, Plečnik, Preisler — o starších nemluvě.)

Nepřízeň macešské Vídně povzbudila řadu šlechtických jednotlivců, kteří v pravou chvíli dovedli naléztí cestu, jak pomoci uměleckému tvoření finančními podporami. Tak vznikla řada nadací, které znamenaly často záchranu existencí vedle mravního posílení. Byl tu arch. Turek, Novotný, Hlávka, kteří odkázali celá jmění na nadační fondy umělcům. Nebyly to ani ceny král. akad. anglické ani francouzské, římské, ale na naše poměry to byly opravdu ceny. Taková Turkova cena byla 860 K a jeho stipendium dokonce 1200 na tři roky po sobě a znamenaly pro umělce při skromnosti, jak jsme jí byli zvyklí, zabezpečení práce na mnoho měsíců — ano roků.

Vedle toho bylo několik šlechtic. mecenášů, kteří podporu umění považovali za jakousi nepsanou služebnost kulturní na půdě, jíž vládli. Je pravda, že českým umělcům těchto podporovatelů ubývalo, ale přes to mnozí budou vždy jmenováni spolu se jmény nám nejdrazšími. Ano, na tuto tradiční povinnost držitelů země nezapomínali ani nástupci velkostatkářů modré krve, zvl. židovští. Buďtež uvedeni Brandejs a Mandelík jen náhodně.

Konečně byla tu i některá města, jež našla ve svých představitelích několik osvícených jednotlivců, kteří nezapomínali svých historických předchůdců v mecenášství a kulturním zákaznictví.

Byly tu tragedie umělecké z omylů jednotlivců i společností. Dýchalo se těžko, ale ten dech stačil přece na díla, jež stojí dosud, ano teprve dozrávají v nespornou velikost, aby svědčila a — žalovala.

Jak je nyní.

Když přišly velké dni národní revoluce, představitelé našeho umění ani v nejmladších členech nezklamali. Naši umělci byli v prvních řadách bojujícího národa, ať už jim hrozil provaz nebo kulomet v zákopech různých front.

Bylo to v posledních měsících boje, sešel se s jedním z náčelníků umělecké obce, arch. Kotěrou, člen generace, které se na počátku války říkalo mladá. Rozhovor stočil se na budoucí poměry v obnoveném státě, v našem státě. Práví „mladý“ Kotěrovi: „Pane profesore, u nás v našem státě nesmí se opakovati případ Mánesův, Alšův, Němcové, Jeneweinův atd. My musíme tak upravit poměry, aby jednou se nevzpomínalo na tragedie, v nichž byla vina společnosti a vládnoucích.“

Kotěra se skeptickým úsměvem povídá: „Nebudte naiva. To bylo a bude, to je jako osud.“ A mladý, rozhořčen, vyrazil: „Ne, nikdy! Ve vlastním státě!“ — A Kotěra, jako by cítil snad, že i o jeho dílo bude hra, nebo že ho to ani nenapadlo, jak sám se napije z hořkého kalicha, trpce se usmíval tomu rozhorlení „mladého“. Pak přišel převrat. Lavina událostí se valila, okamžiky byly historické. Byla doba činů — a ne písní o nich. Ti z nejlepších šli sloužit. Kam? Bylo lhostejno —; bylo třeba sloužit, aspoň se tak zdálo. A sloužil mnohý ve stáji doma, abych mluvil šaldovsky, a jiný za divého na východě v nové zemi. Mnozí znovu se zasloužili o stát, mnozí složili v této službě své kosti a všichni ztratili letící čas — dny, měsíce, roky a v nich víru a sen, že v novém státě, ve svobodném národě nebude uměleckých tragedií.

Tak tedy umění pod ochrannou rukou národa, pro nejj bylo tvořeno, jak tomu se dařilo těch čtrnácti let a jak se mu daří dnes?

Neřekneme špatně. To je úzké označení, daří se mu podivuhodně.

Začneme nejprve s tím, jak se k němu zachovaly naše vlády, náš parlament. Jak dnes vypadá dědictví po mecenáších, které bylo na věky odkázáno umění? Nuže, ceny, stipendia odkazů těch Turků, Novotných, Hlávků atd. dosud se vypisují a rozdělují. Ani obnosy se nezměnily, ba úrokování vynáší snad o několik Kč více. Jenže jaký rozdíl je 800 K před válkou a kolik znamená 800 Kč dnes. Nejen hodnota, ale i význam těchto cen byl degradován. Získati dnes některou z těchto cen neznamená nic víc než zachytiti náhodou almužnu v nejtěžší chvíli. U Turkova stipendia, i Klárova, byly změněny i podmínky, neboť kdo by dnes mohl být rok živ v Itálii za 1200 Kč ročně.

Stát, který sanoval miliony všelijaké kšeftařské experimenty bank, družstev atd., jenž v určité formě honoroval i ochotu jednotlivců, kteří pomáhali Rakousku vésti válku válečnými půjčkami, nenašel ve svých přebytcích — a ty byly — ani haléře na vyrovnání odkazu šlechtných vlastenců a mecenášů, aby svým finančním operacím dal trochu toho kulturního posvěcení. Stát vlastnil kulturní fondy bez náhrady.

Nepsaná, ale existující držečnost kulturního mecenášství, vložená kdysi na velkostatkářskou půdu, vzala za své pozemkovou reformou. Jeden bláhovec pokoušel se kdys v počátcích tohoto revolučního činu upozorniti na tuto „železnou krávu“ povinností visící na šlechtické půdě a naznačoval, jak snadno dal by se vybudovati fond kulturní na způsob fondů josefinských, který by navždy zabezpečil existenci českého tvoření bez každoročních bojů o kulturní položky v státním rozpočtu. Budiž poctivě řečeno, že ani socialistické listy neměly odvahu otisknutím článku zasáhnouti do „revoluční činnosti pozemkového úřadu“. O rozluštění otázky patronátů svědčí pomalu se rozpadávající církevní památky. Při provádění pozemkové reformy vyskytla se i jakási znamení, že se na kulturní závazky plynoucí z půdní državy zcela nezapomnělo. Mluvilo i psalo se aspoň o nějakých útulcích pro umělce zestárlé, choré i tvořící. Některý ze zámků zabraných Pozemkovým úřadem, s nimiž si tehdy nevěděli páni tak rady jako později, když se v tom už naučili chodit, měl být věnován na takový asyl. Neuskutečnilo se z toho nic. Myslím, že objekt, o který tehdy šlo, se pronajímá agrárním úředníkům na letní pobyt.

V ý s t a v y.

Předválečné poměry ve výstavnictví byly bídné. Výstavní sály v Obecním domě již tehdy byly državou dvou uměleckých korporací, které za blahovolného přihlížení městské byrokracie jimi handlovaly podle hesla „moc před právem“. Ale bylo tu Rudolfinum, jehož podmínky byly pro nezávislého umělce mírné a oboujazyčnost plakátů a katalogů nepřinášela nadměrných hmotných škod.

Dnes jsou tu pouze sály Obecního domu stejně těžko dosažitelné pro jednotlivce. Rudolfinický výstavní sál dnes voní obědy pánů poslanců.

Stát, až na několik subvencí pro jednotlivé umělecké korporace, užitých všelijak na soukromé salony, pro umělecké výtvarnictví doma neučinil pranic. Srovnáme-li, jak se postaralo min. zemědělství o přístřeží zvířecího materiálu výstavního, s tím, co vykonalo min. škol. a nár. osv. pro výstavnictví umělecké, je kulturnímu člověku stydno.

S t á t n í n á k u p y.

A přece jsou každoročně vydávány miliony na podporu umění. Zdá se však, že právě způsob, jak se provádí distribuce těchto obnosů, je velmi zvláštní. Ano, pro literaturu, hudbu, divadlo vytvořilo ministerstvo šk. a nár.

osvěty i něco nového, tak zv. „státní ceny“. Budiž o nich poznamenáno, že ani způsob, jak se udílejí, ani jich hodnota neodpovídá jich hrdému názvu. Státní cena 5000 Kč = asi 500 K předválečným. Takových cen jsme však dřív měli celou řadu a stát, jenž svými finančními operacemi je znehodnotil, dělá si lacino slávu mecenáše při ohromném rozpočtu, jaký každý rok mu parlament odhlasuje. Výtvarné umění však z tohoto mecenášství vypadlo načisto. Ministerstvo toto svoje opatření vysvětluje tím, že vyznamenává vynikající umělce státními objednávkami a díla nákupy pro stát.

Toto podivuhodné vyznamenávání bylo však již v jednom časopise kritisováno a z neznámých příčin se děje téměř napořád tajně. V mnohých případech ani nejbližší přátelé „vyznamenávaného“ se o jeho vyznamenání nedozvědí. Pravidelně vyznamenání, které má aspoň zdání veřejné pocty, t. j. když nákup díla je uskutečněn na některé veřejné výstavě — má pozadí, za něž by se sice nemusil stydět obratný obchodník, ale je-li kupcem stát sám, resp. ministerstvo osvěty, pak toto jednání za scénou je ostudné. Stalo se zvykem, že s umělcem, jenž má být nákupem vyznamenán, navazuje ministerstvo přímé jednání, které dělá dojem, že jsme na některém venkovském tržišti.

Každá výstava má u nás svůj katalog, který bohužel je též ceníkem. Každé prodejné dílo je označeno vedle názvu a provedení též cenou. Na př. Obraz — olej cena 10.000.— Kč. Pro každého návštěvníka je to cena, za kterou se obraz prodává. Nuže, ministerstvo osvěty nabídně vyznamenávanému umělci, povězte, 5000.— Kč. Tážete se, co učiní umělec? Umělec prodá — sleví. Počítá: pod obrazem octne se lístek „zakoupeno min. škol. a nár. osvěty“ — což nelze ani z důvodů reklamních podceňovati. Ministerstvo dovede kupovati i vyznamenávaní — levně.

Jenom že je v tom háček: Výtvarníci již tuto noblesu ministerstva znají a podle toho zařizují své cifry do výstavních katalogů. Kdo se bude divit, že na výstavách našich umělců jsou ceny velké a že je platí pouze nezapsvěcení, poctiví, opravdoví milovníci díla? Šamozřejmě této nakupovací a poctivé proceduře jsou podrobeni pouze umělci, k nimž ministerstvo má poměr mocenský. Jsou ale i tací výtvarníci, kde ministerstvo tak „šetrné“ v obojím významu slova kladně i záporně není. Některé nákupy státní to dosvědčují, jak jakost, tak cenou, za niž byly pořízeny. Nevadilo by, kdyby jednou byly vystaveny v š e c k y nákupy státní s katalogem, v němž by vedle jména autora, díla, materiálu byla uvedena též cena, kterou stát za ně vydal. — Všecky tyto rubriky těšily by se opravdovému zájmu, jaký by těžko vzbudila kterákoli jiná sensace.

M r a m o r n a d s o c h y.

Náš stát je jedním z největších stavebníků tohoto století, zvláště pokud jde o budovy t. zv. monumentálního a reprezentativního významu. Vídeň za půl staletí nedostala tolik státních monumentů, co Praha za deset roků. Vídeň k našim výtvarníkům chovala se, jak už bylo řečeno macešsky. Přes to, řada umělců našich měla příležitost uplatniti se na monumentálních dílech, která se tam stavěla. Jmenuji jen Myslbeka, Hynaise, Jeneweina, Kloučka.

Lze se tázati, kolik významných uměleckých skulptur doplnilo všelijakou tu architekturu státních paláců, kolik fresek, po nichž ohromné neřešené plochy interiérů těchto budov přímo řvou, bylo namalováno?

Zdá se, že se pro honorářové chuti projektantů myslících v procentech a za souhlasu byrokratů snažících se zavděčiti se agr. majitelům lomů, celá tvorba vybíla v leštění mramorů a žul cizích i domácích, jimiž si v tunách pamoderní architektura puncovaných veličin zahýřila.

Vina umělců.

Není však třeba všecku vinu za dnešní poměry umělecké svrhovati na mocná bedra státních činitelů. Je možno ukazovati také na umění a umělce jako vinníky, neboť bez nich nebylo by došlo do těchto konců.

Musíme uznati, že v umělecké obci se také mnoho věcí změnilo, a nebude sporů o to, nikoli na prospěch skutečného umění.

Značná část uměleckého života u nás se odehrává ve spolicích. Podívejme se tedy na umělecké korporace, jaký vývoj prodělaly za poslední desetiletí.

Tři nejvýznamnější vznikly dávno před vojnu a byly vedeny nějakou ideou, formovaly programy umělecké práce a bojovaly o svou pravdu. Bývaly vedeny osobnostmi, které často znamenaly program celku. Dnes jsou to po většině organizace úzce zájmové a jejich boj nevede idea, ale sobectví osob. Jsou to do jiné sféry přenesené naše politické strany s jejich úzkým obzorem a spěchářskými aspiracemi. Možno říci, že se přizpůsobily duchu doby. Umělecký výboj dnes znamená ne stvořit dílo, ne vykonat práci, ale získat pohodlné místo hodnostáře, nebo peníze, a čím víc peněz tím lépe. Umělecké časopisy mají většinou význam reklamních magazinů obchodního podniku. Přednášky, jež spolky pořádají, jsou trochu strojenějším společenským aktem pro snobistické publikum, jež se nudí zajisté méně na těch „čajích“ s programem, po němž následuje tanec, nebo při bridži, o jehož pochopení bývá starost spolková nikoli menší, než nové tance, ale zajisté větší než o skutečné umění. Kdysi Manes bylo s úctou vyslovované jméno umělce, později, jako jméno významného spolku. Jíti do „Manesa“ znamenalo vidět kvalitní umění. Dnes je „Manes“ dancing a jíti do „Manesa“ je tolik, jako jíti do zábavní místnosti.

Besední čaje a bridge-room nestojí kulturně výš. Vděčnost k předchůdcům bývala dobrou ctností umělců. V cizině dovedli umělci a jimi zainteresovaná veřejnost uctíti své padlé. U nás žijí mají tolik starosti o sobe, že na ty, kteří svými životy platili za podmínky lepší existence současných vůdců uměleckých, se zapomnělo. Vzpomínkové akce vycházejí pravidelně nikoli z kruhů uměleckých.

Slepé stranictví spolkové zabránilo, aby centrum republiky mělo řádné výstavní místnosti. Je to především vina „Manesa“, organizace nejvlivnější společensky nebo, chcete-li, politicko-společensky, že umělec pro styk s obecnstvem po tolika letech svobody je nucen krvavě platiti za výstavní místnosti obchodníků, ledaže by, jako organizovaný člen, spoléhal na výhody posmrtné výstavy.

Ano, pánové, vaše čaje s jazzem, vaše bridžové kroužky, vaše komercialistické podniky i vaše kubisticko-surrealistické obrazy a sochy jsou produkty jednotné pa-kulturní tendence, prýšticí z plochého subjektivismu, jenž ztratil kontakt s půdou i širokým prostředím, z něhož každá kultura roste. Odsoudili jste se ke cti býti periferií pařížské umělecko-obchodní velkobursy. Nedivte se, že s vámi cítí také jen kulturní periferie. Nedivte se, že ani vlády ani parlament nebyly vaší hrou, tak dojemně lhostejnou, pohnuty, aby pro kulturní tvorbu našly aspoň hodinu svého času ve svých rozpravách! Pokud jde o vás

jako o členy zájmové organizace, nestačíte ani na půl mandátu. Proč se tedy o váš osud zajímáte?

Je možná náprava?

Moje jubilejní uvažování o tom, co umění získalo ve svobodném státě, vypadá jako obžaloba poměrů jichž nelze napravit. Při dobré vůli bylo by však možno i nyní, v době krise tak těžce doléhající na vše a tedy i na kulturní podnikání, mnohé napravit a připravit podmínky pro lepší časy a lepší tvůrce. Podmínky, jež formují charakter, bez nichž není charakterních děl. Umělecké ctnosti jsou prostě ctnosti lidské. Otázka je, kde začít. Delší možná cesta k nápravě věcí by byla ta, která vede ze samých uměleckých korporací, od umělců samých. To by předpokládalo celou proměnu vnitřní, hlavně pak změny ve vedení korporací. Stav, jaký je, však neslibuje ani naději na nějaký obrat, a tak by se doporučovaly určité zásahy, třeba dnes pozdní, které by urychlily přeformování našeho uměleckého života, jenž hrozí zbahněním.

Domnívám se, že prvním úkolem správy uměleckých věcí v novém státě mělo by býti umožnění tvorby všem umělcům za stejných existenčních podmínek. Naše spolkové kolektivy vznikaly právě proto, že jedincům nebylo možno, aby si sami takové možnosti připravili. Zašly-li umělecké korporace, podobně jako politické strany do egoistických bludných koutů na škodu tvůrců, zneužívají-li svých dobrých stranických privilegií na úkor celků a veřejnosti, pak je na místě, aby nejvyšší správa věcí uměleckých do poměrů zasáhla. Prvním krokem ministerstva školství a nár. osvěty mělo by býti opatření řádných výstavních místností, o jichž nedostatku již bylo psáno. Tímto způsobem bylo by umožněno všem umělcům, aby za stejných podmínek měli příležitost vejíti ve styk s obecnstvem, s veřejností, kteréž nezbytně potřebují. Nepochybuji, že umělci sami by nereptali, kdyby ministerstvo školství větší část obnosu, třeba dnes už až stydné malého, jenž je v rozpočtu státním určen pro výtvarné umění, investovalo do stavby výstavní budovy, třeba i provisoria dostatečně velkého na výhodném místě, které by bylo povinno opatřiti město Praha. Náležitě řešení prostorové v této budově umožnilo by pořádání exposic všech korporací i všech umělců, kteří by vystavovali chtěli. Nepochybuji dále, že by umělci neuznali, že dnešní způsob státního hospodářství ve výtvarném umění potřebuje jako každé hospodářství s veřejnými prostředky veřejné kontroly. Kdyby ministerstvo školství a nár. osvěty dalo novým výstavním místnostem do vinku několik rozumných ustanovení, nebylo by obav, že by se mohl kterýkoliv vynikající umělec vyhýbatí vystavování v ní.

První taková podmínka by zněla: Státní nákupy děl žijících výtvarných umělců dějí se zásadně jen na veřejných výstavách pořádaných ve výstavní budově státní za ceny v katalogu uvedené.

2. Všecky práce z umění výtvarného, pokud je stát jich objednatelem, budou veřejně vystaveny po dodání objednateli v těchto místnostech.

3. Všecky předměty důležitých soutěží, jež vypisuje státní správa, budou po rozhodnutí porot veřejně přístupny v týchž místnostech.

4. Ministerstvo školství vedle státních cen literárních, dramatických a hudebních, zakládá také státní ceny pro umění výtvarné. Díla těmito cenami odměněná budou vystavena v této budově.

5. Ministerstvo školství uspořádá samo každoročně výstavu mezinárodní přístupnou všem umělcům vůbec.

6. Pro tuto výstavu, ministerstvo šk. a nár. osvěty dává, povězte, tři zlaté, devět stříbrných a x bronzových medailí na vyznamenání nejlepších děl.

Lze se nadíti, že po příkladu státu i město Praha, ostatní instituce a korporace (Č. akad. věd a umění, Moderní galerie atd.), které dnes vyznamenávají umělecké tvůrce a jich díla ať cenami nebo nákupy, by užily příležitosti veřejně ukázat, že jejich volba a rozhodnutí byla opravdu spravedlivá a nemusí se skrývat.

Tímto způsobem snad bychom se dočkali, že výtvarné umění nabude opět širšího zájmu ve veřejnosti, že získáme pro cizí návštěvníky uměleckou atrakci, bez níž není hlavního města v kulturním státě evropském, a hlavně rázem bylo by odstraněno dnešní stranické sobecké kartelictví, do něhož zabředly korporace vedené daleko víc duchem obchodnických podnikatelů, než tvůrců. Liberalism se ve sféře umělecké osvědčil daleko méně než ve sféře hospodářské. Jistý řád daný zákrokem státu do anarchie dnešní byl by vysvobozením pro skutečné tvůrce, jež dnešní merkantilistická morálka aplikovaná na umělecký život ničí.

Hovory s nakladateli

XV.

SKUPINA PRAŽSKÝCH NĚMČŮ

(K. André, J. G. Calve, Taussig & Taussig.)

Od závodu Karla André v Havířské ulici u Stavovského divadla nemáme daleko k žádnému z obou zbývajících knižních domů pražských Němců. A protože bude nejlépe přidržen se při postupu mezi tak blízkými konkurenty abecedy, mineme na cestě od Stavovského divadla pány Taussiga a Taussiga v Železné ulici, projdeme na Staroměstské náměstí a vkročíme na Malém náměstí čili Rynečku do obchodu, nad jehož vchodem je ve zlatých písmenech jméno známého universitního nakladatelství a knihkupectví: J. G. Calve.

2. BEDŘICH LERCHE.

spolumajitel fy J. G. Calve.

Už roku 1786 založil závod Johann Gottfried Calve a už od té doby se zařídil v tomto domě č. 12 na Malém náměstí, kdež závod zůstal po celých sto čtyřicet šest let. Ze tří nakladatelských a knihkupeckých domů, jež sledujeme, je Calveův jediný, který vůbec nezměnil místo. Také to — vedle starého letopočtu — naplňuje majitele pýchou a dává hovoru mezi starými, věrně historickými zdmi zvláštní atmosféru. Kam se podíváme, vidíme a cítíme a slyšíme v prostředí našich německých nakladatelů staré a bohaté zkušenosti, rozhled, neuspěchanost, jistotu, prožitou kulturu, samozřejmou úroveň, formát.

Johann Gottfried Calve byl říšský Němec, přišel do Prahy z Halle. Dal se čile do nakládání knih, zvláště z oboru českých dějin. Jsou to díla, jejichž výtisky jsou dnes hledány a draze placeny. Zakladatel vedl závod dvacet let, až do své smrti v roce 1806.

Dnes Lerche je jméno, které najdete malými typy pod ochranou velkých typů, jimiž je napsána původní firma. To je jméno staršího z bratří, který je nynějším majitelem. Sezonní angina mu zabránila uskutečnit nakladatelský rozhovor, na který jsme se několikrát smlu-

vili. A tak jsem se obrátil na jeho bratra Bedřicha, v naději, že z toho nevzniknou ve firmě rozbroje.

Jak se vyvíjel závod po nakladatelské stránce?

Už od založení se vyvíjel vědecký a školský charakter jako převládající v činnosti nakladatelské. Zakladatel firmy Calve vydával nejvíc díla z oboru fyziky a přírodních věd. Pak začala nakladatelská činnost ochabovat. Ano, dosud vydáváme knihy, ale jen zřídka a málo. Specialisovali jsme se hlavně na práva a právnické pomůcky. Několik posledních edicí? Tak třeba od dra Edgara M. Foltina (profesora pražské německé fakulty právnické): „Leitfaden zur Vorlesung über tschechoslowakisches Strafprozessrecht“ z letošního roku nebo z minulého roku: Dr. Franz Laufke (docent pražské německé právnické fakulty): „Die Handelsgesellschaften und zwingendes Recht“, nebo dr. Armin Günzel: „System des tschechischen Zivilprozesses in Böhmen, Mähren und Schlesien“. Ale pokud jde o nakladatelství, má v poslední době ráz spíše komisionářský, ovšem vědecký, protože za takovými věcmi k nám klientela hlavně chodí. Proč víc nevydáváme? Z týchž důvodů, které vám vyložil pan Heller od André.

Jaká je vaše klientela? Změnil se poměr Němců k české literatuře? A čeští čtenáři?

Dělí se na dvě hlavní složky: soukromníky i ústavy. Která je početnější a pro nás obchodně důležitější? Státní ústavy, university, techniky, tovární knihovny, české i německé, víc ovšem německé. Vrstva soukromých našich klientů se skládá v hlavních rysech ze dvou složek: z profesorů vysokých škol a studentů vysokých i středních škol. Pokud jde o vědecké knihy, klientela se nějak nápadně nezměnila, jenom v tom, že jsou teď v Praze státní ústavy, které tu dříve nebyly a staly se našimi odběrateli. Změna je viditelná u beletrie. Při tom musím říci, že se více čte česká literatura na německé straně, než německá na české. Nevidíme to u nás ani tak v oboru v pravdě beletristickém, jako po stránce beletrie užívané školsky. Mladá německá generace se učí česky už na školách, odtud má větší znalost nejen řeči, ale i literatury, což dříve nebývalo. Českou řeč Němci skutečně studují a v mnohých případech ovládají. Jak to vypadá v tomto ohledu se starší generací Němců? Ti zůstávají věrní starším poměrům, předválečným. Ale také u starších generací německých pozorujeme, že vzrostl zájem o českou literaturu. Ano, hlavně v německých překladech, v originále vedeme českou literaturu jen výjimečně.

A poměr českých čtenářů k německé řeči a literatuře? Jak víte, po válce nastal radikální a všeobecný odklon Čechů od němčiny a německé kultury. Tato protiněmecká reakce v poslední době ochabuje. Vidím, že se už zase Češi začínají učit němčině. Uvedu vám zajímavý případ. (Pan Lerche přináší knížku s hnědými deskami.) Tuhle knihu — „Základové německé mluvnice“ (Kleine deutsche Sprachlehre für Tschechen), vydala Marschnerová, jak vidíte v Heidelbergu, nákladem Julia Groosa. Je vyhledávána hlavně proto, že obsahuje úlohy, k nim vzadu připojené klíče s vysvětlivkami a správně vypracované řešení, takže tu najde pomoc i samouk. Podobnou německou mluvnici nevydalo ani jedno české nakladatelství, a je to škoda, jistě by ta věc šla na odbyt, jako jde Marschnerová.

Máme tu mluvnici na skladě delší dobu — toto vydání je už šesté — a pozorovali jsme, že zájem o ni na straně českých čtenářů pomalu stoupal: ale letos, od samého začátku podzimní sezony se prodává jako dosud nikdy, je to docela nápadné. Kdo ji kupuje? Hlavně mladí lidé, studenti, úředníci, zaměstnanci.

Co prodáváte z vědeckých a populárně vědeckých knih?

Vědecké věci nejrůznějšího druhu, vydané v nejrůznějších jazycích. Většinou hodně drahé, málokdy pod šedesát, sedmdesát korun, většinou nad sto korun. Na začátku školního roku je sezonní prodej: nejvíc učebnice a všelijaké pomůcky pro studenty. O který z vědeckých oborů je poměrně největší zájem? O národní hospodářství. V poslední době jdou na příklad takové knihy jako tato: Ferdinand Fried: „Das Ende des Kapitalismus“, vydáno u E. Diedericha v Jeně, 1931. Marx? Ano, toho prodáváme stále, zvláště v novém laciném vydání za 2 marky 85 feniků, svazek, v němž je nezkráceně otištěn jen výrobní proces (Gustav Kiepenheuer, Berlin). Také Othmar Spann: „Die Haupttheorien der Volkswirtschaftslehre“ (Quelle-Meyer, Leipzig) jdou dobře. Všeobecně je vyhledávána kniha Alberta Schweilzera, filosofa-hudebníka, jednoho z největších životopisců a interpretů J. S. Bacha: „Aus meinem Leben und Denken“, vysoce hodnotná kniha autora, který je kromě toho také lékařem a má nemocnici v Africe (Lambarene). Jako v českém překladu, tak i v německém vydání se hojně prodává kniha Paul de Krui f: „Mikrobenjäger“. Z právnické literatury? Hlavně zákony.

Jaký pozorujete zájem o starou Prahu a astronomii? (Dvě otázky speciálního, historicky podloženého rázu.)

Ano, to není jen dojem, to je pravda, že pražští Němci a vůbec českoslovenští Němci mají Prahu, starou Prahu, nade vše rádi. Tato láska přechází s generací na generaci, roste s dětmi už od malička. Překvapilo by vás, jak Němci Prahu nejen mají rádi, ale jak ji skutečně znají a jak pečlivě ji studují, ve skutečnosti, pokud ještě stojí, a v knihách, když zanikla. Z nových věcí, vedle řady starších, které se stále prodávají, je to v první řadě Oskara Schürera dílo „Prag“ (Kultur, Kunst, Geschichte), vydaná Hans Epsteinem ve Vídni, svazek za 48 Kč. Kupují ji daleko více pražští Němci, než cizinci.

Astronomie? Tři knihy z tohoto oboru jdou nejvíc na odbyt: Desiderius Papp: „Was lebt auf den Sternen?“ a potom dvě knihy Jamesa Jeansa, vydané 1931 ve stuttgartském Deutsche Verlags-Anstalt: jedna z nich se jmenuje „Sterne, Welten und Atom“, druhá „Der Weltraum und seine Rätself“. Obě, nebo aspoň jedna z nich by zasluhovala přeložení a vydání v češtině.

Z německé beletrie?

Mezi posledními novinkami jde nejlépe Axel Munthe: „Das Buch von San Michele“, kniha, pro kterou nakladatel Petr našel v češtině skvělý titul, mnohem lepší než původní, ale chybil myslím, když tomu dal podtitul „román“, protože, jak víte, to vlastně román není. Někteří v tom budou hledat víc, nebo něco jiného. Velmi dobře jde Traven,

všechny jeho věci. Nejvíc? „Totenschiff“, vyšla u Topiče v českém překladu. Od Josefa Rotha (autora u nás skoro neznámého, v Německu a Rakousku silně čteného) prodáváme teď nejvíc knihu „Radtetzy Marsch“, historie vzestupu a úpadku staré rakouské rodiny, pozorované ve třech generacích a připoutané osudem k rodu Františka Josefa I. Karl Heinrich Wag g e r l: jeho prvotina „Brot“, z nových mladá a nadaná autorka Irmgard Keun má úspěch se dvěma svými knihami: „Gilgi“ a „Das Kunstseidene Mädchen“, oba romány ze života moderní dívky.

Ze starších autorů? Vytrvale jde Wassermann, zvláště jeho „Fall Mauricius“, potom Franz Werfel, všechno od něho, prósa i verše, také hodně ale méně než Werfela prodáváme Max Broda.

Na jednu knihu bych byl málem zapomněl, na tenhle tlustý svazek, jedno vydání je dvoudílné, jedno v jediném svazku, tisíc jedno sto stran. Je to „Soll und Haben“, Gustava Freytaga, román ze staré obchodní německé rodiny. Říkám vám to proto, že je to kniha, kterou prodáváme nejvíc ze všech německých knih — a to skoro výhradně Čechům. Proč? Jednak proto, že je laciná (celý ten úctyhodný svazek o 1100 stranách v pěkné vazbě stojí patnáct korun), a potom možná to kupují studenti, kteří mají zapsanu na české universitě germánskou filologii. On se ten román pěkně čte.

Jak se u vás daří německým klasikům?

Zájem o klasiky klesl po válce úplně, bylo to skoro jako když utne. Od války se klasikové prodávají vlastně jen do škol, nucený, předepsaný odběr nebo příležitostně, skoro obligátní dárky mládeži, pod vánoční stromček, snad k jmeninám. To platí o Goethovi, Schillerovi, Lessingovi, i o těch ostatních. Že se v Borového souborném vydání Goethe hodně čte a že na příklad v Německu nepatří Goethe k mrtvým autorům? To u nás nemůžeme říci. Měli jsme příležitost sledovat to zvláště při nedávných jeho oslavách: z Goethových spisů jsme neprodali skoro vůbec nic, ale literatura o něm šla. Hlavně Ludwigův životopis, potom Urzidil: „Goethe in Böhmen“ a snad nejvíc skvěle psaná kniha „Goethe“ od evangelického pastora Roberta Zilcherta.

Drží se dosud „Reclam“ knihovnička?

Ano, drží se statečně, zájem o ni neochabuje. Myslím hlavně proto, že v poslední době přibírá moderní autory a populárně vědecké spisy, na příklad z oboru psychoanalýzy, zdravotvědy, eugeniky. Tím jsou udržováni i novější čtenáři, ačkoliv už není pravda, že je Reclamka laciná: jedno číslo stojí tři koruny, a když máte v jednom svazečku tři až pět čísel, je to knížka za devět až patnáct korun, tedy běžná cena při dnešní zlevňovací tendenci. Mluvili jsme o německých klasikách: pokud se vůbec prodávají, tedy z Reclamky.

A česká literatura?

Zmínil jsem se vám už o tom, že v originále máme českou literaturu jen výjimečně, většinou jen na objednávku. Ale prodáváme dost některé české autory v překladu. Nejvíc Jaroslava Haška: „Schweik“. Potom Masaryka, který u nás jde pořád, nejen nové, ale i předválečné jeho věci. Bohužel, jsou většinou rozebrány. „Světová revoluce“ je jedna z mála

českých knih, které se u nás prodávají v českém originále, ovšem ne tolik, jako ve vydání německém. Jaroslav Durych? Málo. J. S. Machar? Jednu dobu po něm byla poptávka, ale to ochablo. Budou tomu asi tři roky, od té doby, kdy k nám někdo přišel pro Machara. Jirásek? Skoro nic. Z Boženy Němcové „Grossmutter“ v Reclamově vydání, jinak nic. Ale jeden český autor se u nás stále prodává a to bude pro vás patrně stejné překvapení, jako Vrchlický u André; je to Petr Bezruč: jeho „Slezské písně“, které vyšly u Curt Volfa v Mnichově pod názvem „Lieder eines schlesischen Bergmanns“. A jinak v češtině co prodáváme — zdá se vám to asi málo, vidíte? Ano, opravdu jsem zapomněl na jedno odvětví české literatury, které se u nás prodává v originále: Z á k o n y.

A překlady z jiných literatur?

André Maurois: všechno, co napíše. Také André Gide. Claude Anet: „Ariane“. Všechno od Galsworthyho, stejně od Sinclaira Lewise. Čte-li se Upton Sinclair? Ano, prodáváme ho stále silně. Z Theodora Dreisera nejvíc „Americká tragédie“. Hodně se čtou ruští autoři: Glatkov, Šolochov, všechno od Ilji Erenburga, poslední jeho do němčiny přeložená věc ze Španělska. Ruští klasikové? Dostojevskij už velmi málo, víc Tolstoj, a ještě více Gorkij. Potud beletrie. Z politické a memoirové literatury ruské má úspěch Trockij. A to jeho vlastní životopis „Mein Leben“ i jeho dvojdílné „Geschichte der russischen Revolution“.

Musím říci, že se prodávají hlavně laciná vydání. Ačkoliv jde hlavně o starší autory, také některé moderní autory vydávají nakladatelé v laciném vydání — a nikdy se dosud obchodně nezklamali: tak Sinclaira Lewise „Sam Dodsworth“ jde teprve od té doby, kdy místo vydání za 120 korun se objevilo na trhu vydání o celé tři čtvrtiny levnější. Stejnou zkušenost udělali nakladatelé s Dreiserem. Dr. F. K.

do ba a lidé

Stultus:

Pokolení, jež nezná pomeranč

IV.

Deník starší sestry.

Je známo, že mladí lidé píší zpravidla deník v naději, že kdosi ho jednou přečte. Píší ho pro imaginárního čtenáře. Já však tak nečiním. — Svá tajemství svěřuji jen vlastnímu srdci — mrtvému romantikovi... „Začátek zní slibně a naplňuje obdivem. — „Jistě to někde vyčetla!“ — řekne Mimi závistí — „já ji znám...“ Dál je deník datovaný.

„17. III. Dnes mi bylo šestnáct let. Při obědě jsme pili šampaňské. Pak jsem řekla mámě, že jdu do školy a byla jsem zatím u Gutmana. Nevím proč, nemohu mu říkat křestním jménem, vždy jen Gutmane. Počítali jsme spolu, jak je starý. Dřív jsem to nevěděla. Teď vím — můj muž je starší než já přesně o sedmáct let.

18. III. Dnes byl doma brajgl. Gutman mi dal k narozeninám velký flakon kolínské vody. Takový, jak se mi líbil u „Teže“ (ruská firma na kosmetické výrobky), s papouščí hlavou místo zátky. Přinesla jsem jej domů a postavila na svůj stolek. Maminka se ptala, odkud

je. Já jsem ovšem dělala fory a řekla, že dostanu mnoho krásných věcí, budu-li jen chtít — i pudr i voňavky. Máma řekla, že je to má věc, ať si dělám, co chci, a dodala kousavě, že za jejích časů nepřijímaly dívky ze slušných rodin presenty od neznámých kavalírů. Jen ať se nafukuje. Je mi ale trochu líto táty. Je takový bezbranný, probere-li se z nadšeného pozorování svých pulců. Jistě mu bylo nepříjemně, když mu to maminka vypravovala, vidím to na něm. Chodí, dívá se na mne zamyšleně a říká občas — „Naďo, Naďo!“ — Co dělat! Jejich zastaralá morálka nikdy se nesrovná s našim pojmáním světa.

20. III. Dříve mne to velmi hnělo, že tolik vynechávám školu. Měla jsem z toho hrůzu. Teď je mi to naprosto jedno. Zvykla jsem si a jsem šťastná. Všecko, zdá se, letí k čertu, ale já jsem naprosto klidná. Pomýšlet na oktávu za takové situace je směšné. Zůstanu sedět. Proto, a také protože jsem se vůbec odnaučila pracovat, nedělám nic, i když jdu náhodou podívat se do školy na dívky. Mám své starosti. Myslím si také, že touha každých kulturních rodičů, aby jejich dcery měly vysoké vzdělání jako oni, je zbytečná. Nač to? No dobře, na nějakou fakultu se dostanu, protože táta je profesorem. Dejme tomu, že ji dokonce vystuduji. Co mohu potom dělat já, dcera intelektuálů, všude pronásledovaných? Vidím, jak touží po universitě a technice naše komсомолci. Jak se rozčilují pro své stranické věci, scházejí se, debatují atd. Mně se to zdá být směšným a nikdy se do toho nevziji, přes to, že mám velmi moderní názory. Tohle — je hra. Pak půjdou pracovat do továren, učít, studovat, odejdou vést práci na venkově. Mohu to udělat? Nebudu z toho šťastná jako oni, nebavilo by mne to. Tedy nač studovat? Proč musí děti intelektuálů pokračovat jejich věc. Na to jsou teď noví lidé, vidím to. Já nechci být než ženou svého muže a nevadí mi, že je písařem v jakémsi úřadě, že je žid a že má chlupaté ruce. Mám ho ráda. Lidé to musí pochopit. Jedna holka od nás (dcera roentgenologa, lékáře) žije se šoférem. Odešla z domova a bylo z toho ovšem velké pohoršení. Nechápu proč, když jsou šťastní. Gutman je na mne hodný a říká upřímně, že je proti konvencím, ale dělá-li mi to dobře, tak se podepíšeme. Jen co vyhledá lepší pokoj. Ten jeho se příliš malý pro dva. Směje se mi, že jsem prý papírová, a já se skutečně trochu stydím, že vím víc než on. Tuhle jsem mu přinesla „Dona Quichota“. Přečetl to tak poslušně a pak mi povídá: „Ano ovšem, klasiků starověku si musí člověk vážit, ale já ti řeknu upřímně — proti Třem mušketýrům je to šmejda.“ Musela jsem se moc smát. Pro literaturu se přec lidé nemilují.

28. III. Včera přišla Isidorova, zvat mne na večírek. Musela jsem říci, že přijdu, protože Věrka je má nejlepší kamarádka a také proto, že přes ni jsem se seznámila s Gutmanem. Ta je podivuhodná. Flámuje skoro každý den s hochy a dívkami, a vede vůbec veselý život, přes to ale ještě stačí jakž takž se učit. A protože je ve škole tichá jak myš, tak to na ni nikdo neví. Sestavili jsme spolu plán večírku. Když se to vezme, nepříjde to draho na osobu. Já jsem byla pro krymské víno. Věrka však řekla že ne. Vodka je lepší a stojí méně. Té ještě nemůžu přijít na chuť. Ale Věrka pije jak hasič a nic jí po tom není. Chtěla jsem také, aby pozvala Gutmana. Jsem tak ráda s ním spolu ve společnosti. Isidorova začala hned trucovat a povídá mi: „Takové starochy si můžeš nechat pro sebe, není s nimi žádná legrace. Ale já pozvu mladé kluky, to jsou pašáci.“ — Kde jen Věrka všechny ty mládence bere? Není přec hezká, ale známých má na vybranou. Já jsem si potom pomyslíla, že Gutman by se s námi skutečně nudil. My, když se sejdeme při třídním večírku, hráme si nejraději na slepou bábu nebo něco podobného, a baví nás to. Dokonce jsem se styděla, že jsem ho chtěla pozvat. To není nic pro dospělého člověka. Ten večírek bude u Věrčiných známých. Uvidíme.

30. III. N—no to byla ale extravagantní konina! Nemohu na to beze smíchu a zároveň hrůzy vzpomenout. Teď už vím, kdo jsou Věrčini známí. Za prvé měla jednou pět milenců najednou!!!! Je úplně bezpředsudků a pěstuje to pro vlastní plezír a s každým, kdo se nachomejtně. Jsem vedle ní úplná holčička, ačkoliv je stará zrovna tak šestnáct let. Pak se u nich — v té společnosti — pěstují všelijaké pikantní vymoženosti a podle mého, prostě pohlavní zvrácenosti. Známi její jsou hlavně z biografů. K takovým tak zvaným „hochům z biografu“ jsme zrovna šly. Divím se dosud, jak jsem se mohla vrátit zpátky celá! Byli to dva moc krásní chlapi, kteří nás opili. Věrka má se vydala bez dlouhých okolků s jedním z nich za plentu a já jsem zůstala s vypoulenýma očima s druhým. Bože! Jaké štěstí, že jsem měla pevné úzké kalhoty. Ten se na mne vrhl! Dnes se tomu směji, ale tenkrát jsem měla co dělat, abych odolala jemu i pokušení. Protože však byl velice a skutečně jemný hoch, tak na mne působil příjemným dojmem a ráda přesto vše naň vzpomínám. Ve dvě hodiny v noci jsme odtud utekly, sic by tam Věrka byla jistě usnula. Vypravovala mi naivně a vesele po cestě, že ona čtyřikrát... atd. a velmi se podívala, že já nic. Řekla jsem jí, že takhle žít nemohu. Hrůza! A milý Gutman mne má tak rád a neví, chudák, kam jsem to chodila. Nepovím mu to, aby se nezlobil...

„Pěkný exemplárek, co?“ — zasyčí Mimi stále šeptem, jako by jí mohl slyšet někdo jiný mimo mladých osyk. Ale kamarádka sedí, drží se za hlavu a neodpovídá. Je to hrozné číst takové věci. Snad to není pravda a je v tom nějaký omyl. Naďa to píše o někom jiném, ne o sobě. — To vynecháme“ — řekne Mimi a začne listovat deník, vytahuje z něj cizí tajemství s lačností předčasně dospělého výrostka a nenávnosti mladší sestry, jež musí nosit po starší šaty. — Tady začneme zase.

4. IV. Pane Bože! Já jsem si myslela, že je to konec hrůzy, ale vidím, že to nejhroznější teprve začíná. Dostala jsem se do pěkné rýžel Věrka, ovšem, si z toho nic nedělá, ačkoliv je postižena hůt než já. Přes to, že jí s hanbou vyhodili ze školy, říká, že na to plívá z vysoké zvonice a že jí je všechno fuk. A že se prý vdá a basta. O život bude mít postaráno. Vdát se, je tak lehká věc. Stalo se to tak. Věrka měla ovšem druhý den kocovinu. Proto, když se pro ni stavila Mika, šly společně do školy, využila vhodného okamžiku a vytáhnuvši otci ze stolu láhev zubrovky, nalila se sama a napojila Míku. Do školy šla v náladě přímo andělské. Ale když tam přišly, vrazila se jim kořalka teprv jak se patří do hlavy. Všichni pozorovali, že povídá páté přes deváté, nemožné hlouposti, kymácí se a tak dále. Pak, když zazvonili, nešla spolu s ostatními do třídy, svalila se v šatně na podlahu a usnula. Já jsem přišla do toho nejhoršího. Byla v pokoji u feditelky. Rozneslo se to po celé škole. U Mimi v třídě to asi už vědí také, a ta protivná holka jistě nenajde nic lepšího, než to povědět doma. A doma vědí, že s Věrkou stále chodím. Kromě toho z ní vymáčkala rada kantorů, svolaná pro výslech, věci, které by říkat neměla. Byla však z toho úplně zblblá. Tak na příklad řekla, kdo s ní spolu flámoval a hodně jiných věcí. Mám se na co těšit. Potvora hloupá! Letěla ze školy okamžitě jako nežádoucí živel. No — a večera na mne počkala u vrat a povídá: „Kluci mi utrhli telefon. Moc jsi se jim líbila. Zvou nás zas ... Řekla jsem, že za žádnou cenu ne a ptala se jí, co má z té aféry doma. Věrka se však jen smála a povídá, že zcela obyčejný skandál — nestojí to prý za řeč. A ještě mi řekla, že jsem slabá, protože dosud nemohu přijít k sobě po tak nevinném flámu. Ne, za nic tam nepůjdu.

5. IV. Gutman byl na mne velmi laskav. Mluvili jsme hodně a vypravovala jsem mu, jak se těším, že budu jezdit z letního bytu k němu na návštěvu na celý den. Pak mi povídal, že podepsat se můžeme vždycky, na to je času dost a že moderní volná žena nebude přece chtít na muži žádný vynucený závazek. Úplně s ním souhlasím. Tak je to modernější a také zajímavější. Vždy, kdy k němu jdu, opakuji si po cestě: já jdu k svému muži, já jdu k svému muži. — Do kroku. A to je velmi příjemné a zdá se mi dosud být ve své nezvyklosti nepravděpodobným. Také si myslím, jaké to bude, až se vezmeme. Jaká legrace (ačkoliv se toho strašně bojím) kdybych na příklad já, Naďa, — „já“, měla jednou děti. Věrka se směje, když jí to vše vykládám, a tvrdí, že jsem nemožný šosák. Vypravovala jsem také Gutmanovi, že holky z naší party si houby dělají z lásky. Když někoho mají, pak proto, že je to baví. Já, naopak, mám jeho, Gutmana, protože ho miluji, a přiznala jsem se, že to ostatní mi nepůsobí žádnou radost. Snad jsem nějaká nenormální? To mne mrzí tím více, že ho mám ráda a ráda jsem také, když mne políbí. Tu se Gutman náhle rozzuřil. Řekl, že jsem „slečinka s požadavky“, že můžu jít pryč, když mně nevyhovuje, a že ze mne jednou bude prima ... To slovo nemohu napsat. Plakala jsem a my jsme se smířili.

8. IV. Věrka odskákala své chování. Jeden z jejích nových známých „hochů“ jí zatáhl v noci do parčíku a znásilnil, přes to, že se bránila a křičela. Je z toho ostuda už ne rodinná, ale celoměstská, protože to šlo k soudu. Bude si jí muset vzít. Šťastná holka! Je v nejlepší náladě. Já, jakožto ženská počestná, ji bohužel pochopit nemůžu. Předpokládám, že se tak trochu nechala znásilnit, aby měla zaopatřeně živobytí a zároveň úplnou svobodu, protože doma jí po každém povedeném kousku bijí. Totiž otec. Matka jí chová jako oko v hlavě a křičí při tom spolu s ní. Ta matka její je bývalá šlechtička a nemůže si na dnešní poměry zvyknout. Věrka jí může namluvit všechno, ale nesmí před ní číst Maupassanta. K smíchu! Myslím si někdy, jak divný je dnešní život nás mladých, jak je úplně obrácen vzhůru nohama. Gutman můj je fešák. Nosí úžasně široké kalhoty, což já mám nesmírně ráda. Vypadá v nich jako filmový herec.

20. IV. Je po všem. Nemohla jsem dosud psát, byla jsem bez sebe bolestí a vztekem. Bylo to tak krásné a teď nevím kudy kam hořkostí a urážkou. (Tu následuje v deníku ještě několik stránek podobného naříkání, které nestojí za uvedení.) Teprve teď si uvědomuji, jak se vše odehrálo. Před tím jsem na to nemyslela, jen na to, že jsem sama, v hrozně situaci a nemám se s kým poradit. Snad ne s rodiči? To by vypadalo! Zkrátka, seděla jsem ve škole a náhle si všimnu, že neposlouchám a neslyším nic z toho, co profesor říká, ačkoliv mluvil velmi hlasitě. Bylo šest hodin. Skutečně, nemohla jsem se v poslední

době přinutit, nejen pracovat ve škole (sedím nečinně, když ostatní píší), ale také prostě se soustředit k poslouchání. Dívám se na ulici a myslím stále, při každé příležitosti, při každém počínání, jen na Gutmana. Nu a tenkrát mi náhle napadlo, jak by bylo krásné, sedět teď u něho, a nemohla jsem se dočkat konce hodiny. Dívala jsem se na vteřinovou ručičku, počítala a nudila se. Pak jsem vylítla ze třídy, nechala poslední dvě hodiny plavat a nerozloučivši se s nikým, pádila jsem k němu. Proč jsem jen to udělala? Sakra! Všecko mohlo být v pořádku, kdybych tam nebyla bývala šla. Gutman nebyl sám a já jsem chtěla odejít hned na chodbě, když jsem slyšela u něho v pokoji mluvit. Ale vyšel z něj sám. Neměl mne také bít. Ale udeřil mne, dal mi políček a vykopl mne ven. Řekl, že mne má dost, že ho tu otravuji svým brekotem, a že mohu plavat. Vše to s velkým rámem a na chodbě. Obyvatelé bytů vystrkovali hlavy ze dveří a smáli se. Jeden napudrovaný mládenec s kravatou motýlčkem mi řekl, když viděl, že pláču: „Nic si z toho nedělejte, slečinko, v životě bývají různé trampoty!“ A vyprskl. Spolubydličci nemají Gutmana rádi. Tentokrát však, když měli příležitost, nenechali si ujít rvačku. Vylítli na chodbu a začali křičet a mávat mu před nosem rukama. Ženské zanechaly primusů a vyběhly z kuchyně. Křičely všechny najednou, že to už není k vydržení. Gutman si prý z bytu dělá veselý dům. Každý den jiná holka a teď ještě dvě najednou. Ať si vyřizuje své skandály jinde. Nechtějí slyšet, co dělá za zdi, ale musí to slyšet. — Já jsem dostala také, ačkoliv jsem seděla tiše u zdi, na starém kufru, snažila se neplakat a měla v nohou takové divné drobné chvění. Jedna mne praštila dětskou koloběžkou. V tu chvíli a po prvé v životě se mi chtělo říci, že je sprostá a podlá potvora a já — dcera universitního profesora a ne to, co oni si myslí. Mládenec s kravatou motýlčkem zatáhl mne v té největší mele do svého pokoje a udělal dobře, jinak by mne zmlátili nebo odvedli na milici. Řekl mi, že jsem kuře, že mne dobře chápe a radil, abych podala na Gutmana stížnost a přinutila ho vzít si mne. To nejde. Jednak je to hnusné, jednak nemám svědky a Gutman se ukázal takovým, že je všeho schopen a dovede se vykrotit. A pak ten skandál doma! Dostala jsem se konečně ven. Jsem úplně otupělá. Dopoledne, až do půl dvanácté spím a pak jdu jako do školy. Potuluji se bez cíle ulicemi až do večera nebo jdu k Věrce. Vysmívá se mi, protože dovedu sedět u ní a plakat celé hodiny. Říká, že jsem sentimentální ovce a že si mám najít nové potěšení, jinak se mnou nebude chtít nic mít. Clověk musí jít do kroku s přítomností, říká ještě. Často u ní pijeme. Abych neměla hlad, odnáším si s sebou z domova černý chléb, tabák a suchý čaj na žvýkání — to mi poradila Věrka — zahání vůni alkoholu a cigaret. Z toho jsem až do večera živa.

3. V. Mám toho dost! Nechci být nešťastná a basta. Ne a ne. Co si mám ale počít, abych byla spokojena se životem a nemyslela na minulost? Když vzpomenu na školu, je mi z toho nanic. Sedět zase na lavici mezi jinými dětmi (protože to jsou děti) a poslouchat, jak „svatá Barbora“ čte referát o Dohodě? Jak při tom dělá skutečně svatoušský obličej — ten kluk vypadá jako holka — a vysvětluje, že slovo Ententa pochází z francouzského s'entendre a že to je úhlavní a krutý nepřítel SSSR. A zatím vědět, že svatá Barbora spí dosud s medvídkem, že ho maminka čeká večer u školy a tatínek mu pomáhá psát všechny ty vzorné úlohy, aby jeho syn byl prvním žákem, a že se ti staří lidé naivně a poctivě snaží za nových poměrů, jako by se snažili dříve, aby měl výbornou z dějepisu! Svatá Barbora je živý a protivný anachronismus, a takových není dnes tak málo, jak se předpokládá. Otravala jsem pyšná na své zkušenosti přes to, že mne udělaly nešťastnou. Jsem dospělá mladá žena a vím, co je život. Ovšem, s Věrčinými názory také nemohu souhlasit.

18. V. Jsem automaticky vyloučena ze školy pro nedocházení, a doma to vědí. Svolali rodinnou poradu a přemýšlejí o tom, co s mnou počít, když už jsem taková nenapravitelná. Bůh ví, jak se k nim dostala také má historie. Asi pátrali, co jsem dělala mimo školu. Matka mi řekla několik teplých slov o tom, co si o mně myslí. Ukázala jsem jí přest a vyplázla na ni jazyk. Z té si nic nedělám. Ale tatínek je k polítování. Zalezl do koutku, neřekl nic, a viděla jsem ho v rohu natáhnout moldánky. Chudák táta je takový dětský. Jistě se nikdy v životě nedostal do takové pěkné šlamastiky jako já a nedovede si to ani představit. Zatím se rozhodli odvést mne na letní byt a nepodnikat nic až do podzimu. Budu hodně často jezdit do Moskvy k Věrce, protože venku je otrava. Je to přece jenom psinská holka. Má takové zamilované říkání: „Každý se baví podle vlastního gusta, pravil mladý čert, usedávaje zadkem do kopřiv.“ Vlastně má pravdu ...

V očích dvanáctiletých činí rozdíl dvou tří roků často mezeru téměř generační. Pro svou dobu mají snad zčásti pravdu. Deník hloupé starší sestry není tak docela dílem revoluce, jak se obvyčejně v Rusku říká. Má starší původ a kořeny v rozkladu předrevolučních desítiletí. A revoluce mu dala jen poněkud jinou tvářnost. Případy pokolení, jež nezná pomeranč, o pár let později budou už trochu jiné, odmyslí-li se od nich

družstevní lahvička cyankali na každý případ a jiné dojemné atributy, které jsou všude na světě stejné.

Ve vlaku.

Když vlak mine Charkov a jemný prach půdy této úrodné gubernie, ucpav uši a nos všech pasažerů, začíná stékat po jejich živelně se potících tvářích, jsou ve vagoncích třetí třídy všichni dávno zadobře. Jede se na dovolenou, a tato okolnost naladuje občany k mírumilovnosti. Cestující z Moskvy do „domu odpočinku“, pobledlý dělník v posledním stadiu krčních souchotin, debatuje sívavým šeptem, ale beze zloby s drobným nepmanem. V rohu na horních policích leží student techniky a studentka chemička, a román je v plném proudu. Jedna „sov. slečinka“ s pudlovitou hlavou a v pestrých kartounových šatech dělá manikuru druhé, která, jak všeobecně oznámila, cestuje týden ze Sibíře a týden zpět, aby byla čtrnáct dní v teple. Skupina komsomolců a komsomolek, jedoucích si také odpočinout do sanatoria, zpívá a dělá veselý rámus. Paničky s dětmi si narychlo zařídily ve voze kočovní domov a mluví o tom, jak je nejlépe převážet zavařeniny, které budou dělat na Krymu.

„V loni, na příklad,“ sípá tuberkulosní dělník, „jsem byl v domě odpočinku v Livadii. Prima! Nemyslel jsem si nikdy, že budu žít v carském letovisku. Obrovský park, vodotrysky, sály velké a světlé, a všude samý dělník. Kluci si hrají na harmoničku, holky zpívají, legranda! Teď jedu na Kavkaz. Víím, že zemřu, ale ať — před smrtí toho ještě aspoň užiju. Zač jsme zápolili? Vy ovšem, soudruhu, jakožto buržoust, toho pochopit nemůžete.“

Tu je rozmluva přerušena, protože do okna vlítne šikovně hozená udice s háčkem a zachytivší kostkovanou čepici nepmana, zmizí spolu s ní. Postižený se vrhne k oknu, ale po pachateli není ani stopy. Kolem se seskupí spolucestující, přivábení sensací. „Obvyklá věc! Neměl jste ji všet u okna. Máte štěstí, jednomu známému vytrhli takhle oko. Že se to dosud nezarází, to je bič republiky.“ Nicméně, když se vlak zastaví a cestující se vrhnou na peron nakupovat tlusté ukrajinské slepice, melouny a mléko, vylezou bezpřístřešní z pod vlaku, jako by se ani nechumelilo. Organizaci mají skvělou a člověk z nich nevytáhne nic. — „Strejčku, dej penízek,“ prosí nevinně u oken. Veselí komsomolci se s nimi dávají do řeči. „Kam jedeš, holoto?“ — „N-no, do lázní“ — zubí se umounění chlapi. „V Moskvě v létě nic není.“ — „Utekls všiváku? Jen se příznej, utekl jsi z dispanseru? Proč tam nejdeš?“ — „Jdi tam sám,“ odtuší vztekle kluci. „Já se zatím zajedu k moři vykoupat.“ „Jenomže vy jedete třetí třídou a my máme zvláštní oddělení, he-he!“ — vykřikne jeden rošťácký a už leze do své zásuvky mezi kola vlaku, dávajícího se do pohybu, zatím co železniční zřízenec bezradně běhá po nástupišti, rozpráhnuv ruce, jako by chytal slepici. Hoši jsou v mžiku pryč.

Noc je tichá, vůz spí. Každý si chrápe podle svého způsobu a povahy. Zazní postrašený ženský jek. Ve vagoně se vše smísí a poplete. To už křičí všichni, a souchotinář se skutálí se své lavice a klečmo, z jakýchsi důvodů se dobelhá ke dveřím, aby je bránil slabými prsty. Nikdo neví, co se stalo, ale i ten polomrtvý muž, klečící před zavřenými dveřmi oddělení, s obličejem pomačkaným spánkem a přilepenými na čelo vlasy, chroptí spolu s ostatními: „Bandité!“ a třese se o ždíbec svého života. Křičely „sov. slečinky“ s manikurou. Jeden jejich velký kufr s celým majetkem je už fuč, a druhý, malý, co měla jedna z nich pod hlavou, drží teď v náručí spolu s bezpřístřešným, jenž, rozhodnuv se, že vše je jedno, se s ní o něj ještě vztekle rve. Pasažéři si ulehčeně oddechnou: „Zaplať Pánbůh, nic vážného!“ a jdou těšit brečící slečinky, které

o překot štípou a krmí bonbony zbylého bezpřístřešného, kterého vůz hromadně hlídá, aby ho potom odevzdal na nejbližší stanici GPU, jako věcné potvrzení neštěstí. „Kloučku, milý,“ štkají slečinky, „řekni nám, kde je kufr! Jsou tam všechny, ale všechny naše šaty.“ Bezpřístřešný však sedí skrčen jako kočka v rohu, požívá bonbony a mlčí jako zařezaný. Za těch trampot zapomenou cestující obdivovat přírodu, až je souchotinář šeptem poučí: „Abrau Đurso! Vinice šampaňského. Pívali ho dříve buržousti, nebylo horší než cizí. »Abraška« mu říkali. Teď je Abraška náš!“ Podívá se šťastně a smířlivě na hory Kavkazu a zapomene v té chvíli, že kolem něho sedí a nevrle poslouchají také buržousti, nepozorovaně a groteskně znovuzrození v zemi sovětů k novému vnitřnímu boji tříd.

dopisy

Řeči do prázdna

Vážený pane redaktore!

Stalo se mi, že mne p. e ve zařadil mezi lidi, kteří své řeči mluví do prázdna. To je omyl formou i věcí. Kdykoliv mluví, mám dost posluchačů, a už to je důkazem, že nemluví na prázdno. Ale ovšem, řeč se musí slyšet nebo aspoň číst ve stenografickém protokolu. Žádný deník nemůže uveřejňovati hodinové řeči svých stoupenců. Ani nejméně moudrý člen N. S. by nemyslel a nemluvil tak, jak p. e ve o mně předpokládá. Ale i kdybych to byl řekl doslova tak, jak se cituje, ještě by nebylo správně vyvozovati takové důsledky, jako se stalo.

Zajisté že nikdo nepředpokládá, že bych žádal, aby úředník Novák nebo Novotný zastavil na chodbě sekčního šéfa a vložil mu své názory na hospodářství v jejich odboru. A dokonce mám i já smysl pro nesnadnost situace, kdyby měl odborový rada osobně vložiti ministroví, že, co činí, špatně činí. Ale to se neděje ani nyní, když se úředníkům sáhá na platy. Jestli jsem řekl, jak se v P r í t o m n o s t i cituje, že dnes přicházejí s návrhy, kde se dá ušetřiti, pak lze předpokládati o mně stejně jako o p. e ve, že je nám známo, že nemá plno iniciativy p. oficiál Novotný ani p. profesor Novák za své osoby, ale že tu mluví organizace a za ně předsedové a jednatele. To nejsou jednotlivci, to je organizace, která ve svém celku může něco věděti, něčemu rozuměti a také raditi. Může a nemusí, jak se ukázalo v podání exekutivy, v němž je mnohem více demagogie než rozvahy. Ale mluvěm za ni se za to nic nestane od představených, nestane-li se jim od členů, kteří jistě vycítili nešikovnost vedení.

Ale i kdyby těchto organizací nebylo, má úřednictvo možnost říci své poznání ve stranách. Každá strana má svou odborovou organizaci a každá by byla vděčna, kdyby ji úředníci stranici informovali, že tamhle lze rozpočet snížit. To rád vyslechne ministr a ještě raději kandidáti ministerstva. Konečně máme kluby poslanecké i senátorské, v nichž zasedají kolegové bývalí nebo dosud aktivní odboroví přednostové, ministerští radové atd. Těm už se dokonce nemůže nic státi. Ovšem, kdyby řekl agrárnímu ministru národní obrany, že by stát ušetřil, kdyby nekupoval zásoby od agrární Centrokooperativy, ale ve volné soutěži, tu by mu ministr řekl: 1. „Není žádná agrární Centrokooperativy, ale jest vrcholná organizace Centrokooperativ, v němž jsou všechny zemědělské svazy družstevní české, slovenské, polský a německé, agrární i lidové. Centrokooperativ nemá obchodní činnosti a inkomu, ani M. N. O. nedodává.

2. M. N. O. skutečně kupuje ve volné soutěži, které se účastní družstva bez rozdílu stran, i socialistická, a ovšem také ob-

chodníci. Prirozené i agrárni družstvá a jejich ústředí Koope-
rativa se účastní soutěže a dodávek k naprosté spokojenosti
úřadů.“

Tu by interpelant začal s hanbou na svém místě seděti. To
je právě to, že já bych chtěl, aby úřednictvo ať vládě, ať stra-
nám, ať vlivným politikům povědělo, co ví a ne co četlo v no-
vinách. Nic nemůže snahu po opravách tak kompromitovati
jako doklad, že vychází z nesprávných předpokladů. Kdo neví,
co jest, jak by mohl věděti, co by mělo býti?

Ještě slovo o mé řeči o úřednicích. Pan e ve napsal, že
jsme si mohli našetřiti pěkné peníze, kdyby se nebyly důsledně
státní peníze rozhazovaly. To já také říkám. Ale nemyslím a
nikdy jsem neřekl, že tím jsou vinni státní zaměstnanci. Jsou
jen spoluvinni, neboť žádný ministr a žádný člen N. S. ne-
může věděti, zda je rozpočet odůvodněn v každé složce a zda je
potřeba tolika personálu. To nám mohou a mají pověděti úřed-
nické organizace.

A nyní prosím, abych směl říci něco po stránce osobní.
Pan e ve, o němž nemám tušení, kdo to je, a jenž také mne
nezná, napsal totiž celý odstavec o tom, co by se stalo, kdybych
já šel do ministerstva zemědělství vymáhati subvenci pro
některého statkáře. To lze psáti všeobecně, protože skutečně
jsou poslanci a senátoři, kteří si počínají zrovna tak, jak je
v článku psáno. V tom případě ať se škrábe, koho svrbí, ostat-
ním do toho nic není. Ale zde je psáno výslovně, co by dělal
senátor Kroiher, kdyby... a tu porušení dobrého mravu.
U mne totiž není možnosti takového případu. Mně nemůže
úředník říci, že subvence, o niž žádám, je neodůvodněna. To
bych poznal já sám a řekl bych to žadateli přímo. Jdu-li ně-
kdy do ministerstva, jedná se jen o urychlení vyřízení, ne
o jeho obsah. Já totiž předpokládám, že úředník zná zákon a
chce podle něho jednati. Žádám-li, aby věc konečně byla vyří-
zena, nemá úředník možnosti, aby vyvinul takovou ráznost,
jak jí líčí p. e ve. A dokonce je proti mé povaze i hodnosti,
abych dělal kravál. To je funkce pro členy spodiny společno-
sti, ale ne pro mne, děkana a senátora. Já bych také neletěl
k ministrovi a nežaloval bych. Kdybych se zmýlil a žádal
o věc nesnadnou, tu bychom si s úředníkem o tom pohovořili,
on by mne přesvědčil, rozešli bychom se jako slušní lidé.
Kdyby náhodou na něho přišla řeč, tak bych takového úřed-
níka ministrovi pochválil jako muže zákona a páteře. Já si
totiž o sobě myslím, že jsem také takový. Mluvím pravdu do
očí, a líbí se mi každý, kdo to dělá také bez příměsku krobián-
ství.

Už v Římě se říkalo, že senátoři jsou dobří lidé, proč
bychom my všichni senátoři, nebo já zvláště měl býti tak špat-
ný, jak mne načrtl p. e ve?

Jsem rád, pane redaktore, že mám příležitost k projevu
dokonalé úcty.

Senátor Fr. J. Kroiher.

Pracující manželky státních zaměstnanců

Vážená redakce!

1. O vdané státní a veřejné zaměstnankyně.
Profesor Macek ve své nedávné přednášce o hospodářských
paradoxech dotkl se též dnešního sociálního postavení ženina
v Československu a charakterisoval je asi tak, že u nás žena
má stejná práva politická, že jí přiznáváme i právo na stejnou
morálku, že jí však nedáváme stejného práva na život. Jest
neobyčejně vážné, že tento demokratický paradox vychází od
státu, který právě ve zlých dobách má býti nejpřísnějším
ochráncem rovnosti svých občanů. Ti, kdo jen trochu poznali
strašnou bídu — skutečnou i mravní — opuštěných žen a dětí,
kšeftování erotikou, labilnost manželství, smutek žen závi-
slých, všichni tu poválečnou spoušť rozpadlého mravního

řádu, ti všichni hájí ženino právo na práci, která jest nej-
jistější ochranou její i jejích dětí. Kdo vidí do manželství, která
jsou sice finančně zajištěna prací muže, kde však žena může
míti jiné, stejně závažné důvody pro své snahy po vlastním
hospodářském zajištění? Právní instituce manželství dneška
jest smlouvou, kterou lze snadno zrušiti, není trvalým zajiště-
ním nebo zaopatřením.

Nebyl by to mravní paradox, kdyby demokratický stát
znovu nutil občanku, aby rozhodovala mezi prací a rodinným
životem? Neboť musí býti jasně řečeno: kdo chce, aby pro-
vdané ženy byly zbavovány možnosti práce výdělečné, prohla-
šuje se pro celibát. Matka svobodné dcery nebo syna, která
nenávisť ukazuje na provdanou zaměstnankyni, nepomyslí,
že budoucnost jejich dětí by byla znesnadněna podobným naří-
zením a volba životního druhu omezena. Celibát ve svém fari-
zejství a nepřirozenosti má znovu ohroziti mladou generaci.
Jest ovšem pravděpodobno, že by na podobnou věc reagovala
dnešní mládež revoltou, která by nezdravě a překotně uspišila
revoluční proces, jež prodělává rodina. Dnes družka mužova
má téměř stejná práva a mládež se neleká svobodného mateř-
ství. Měla-li by býti trestána za to, že svému erotickému životu
dá formu, státem uznanou, raději nebude vstupovati v manžel-
ství. Avšak i řada dosud šťastných manželství by zakolísala.
Rumunský obdobný pokus vyvolal 5000 rozvodů, takže návrh
zákona musil býti odvolán. V Československu by tomu bylo
nejinak. Při dotazníkové akci jedné ženské organizace odpo-
věděly dvě třetiny provdaných žen, že by se musily i chtěly
dávati rozvésti. Někde by to byl rozvod formální, jinde by na to
asi hodně doplácela žena a děti.

Dnes se vracíme ke staré, rakouské mentalitě: státní služba
začíná se prohlašovati za ideál pohodlného a jistého zaměst-
nání — a proto pryč odtud se ženou, které stačí jen práce hůře
honorovaná (za kterou jest potom obviňována z nekalé soutě-
že). Nezaměstnanost se nezmění, jestliže se vezme práce jedné
skupině a dá druhé. Dnes jest fakt, že žena výdělečně praco-
vatí chce a musí. Žena si hájí své právo, že sama rozhodne,
jakým způsobem splní svou lidskou povinnost práce a dojde
práva výdělku. Ovšem, byla-li by vypuzena násilím ze státní
služby, zaplaví jednak trh práce soukromé, a jednak propustí
všechny ženy, které dosud zaměstnávala ve své rodině. Výdě-
lečně činná žena práci též dávala. Pomáhati druhým — to jest
nejčastější luxus těchto žen. Ze 75 žen, výdělečně činných ve
službách státu, pouze 7 nedávalo výživu druhé ženě, ať pří-
buzné, či pomocnici v domácnosti. Tyto ženy by byly propu-
štěny zároveň se svými dosavadními zaměstnankyněmi, a ne-
zaměstnanost by se přenesla na vrstvy sociálně slabší. Pří-
kladu státu by pravděpodobně následovali soukromníci (pokud
pro ně žena není silou lacinější) a na trhu práce nastal by
zlý chaos.

A nyní o poměru mladé generace k provdaným zaměstnan-
kyním. Toto jest kus toho zoufalého boje konkurenčního. Po-
může to opravdu mládeži, jestliže ženy — těch několik set
žen, kterých se propuštění týká — budou ze státní a veřejné
služby propuštěny? Především většina zaměstnankyň patří
sama k mladé generaci. Většina manželství jsou mladá man-
želství, která by se nebyla mohla uskutečniti bez výdělečné
práce obou manželů. (Tyto mladé domácnosti jsou často těžce
finančně zatíženy — ať dluhy za studie, či zařízením, či dra-
hým bytem). Jak by to asi mládeži pomohlo, ukáží na pří-
kladě z řad profesorských, kde mladí suplenti se domáhali
hlasitě pomoci i za cenu útoku na své provdané kolegyně. Pro-
vdaných profesorek jest 183 (systemisovaných míst 5300).
V mnohých oborech jest pouze 1 profesorka provdána, čeka-
telů jest však mnoho. Téměř největší počet provdaných profe-
sorek, tuším 24, jest na skupině dějepisu a zeměpisu. Čekatelů

jest přes sto, ročně se umístí asi dva. Kdyby byly ženy propuštěny, zbylo by stále ještě na 80 čekatelů, kteří by mohli býti umístěni během 40 let. Ovšem, kdyby ženy byly propuštěny, zmenšil by se počet středoškolského žactva, kde dívky tvoří více než polovinu o značné procento studentek, a situace mladých profesorů stala by se ještě překárnější.

Těm, kterým nestačí ideové důvody, podáváme několik statistických dat:

Kolik má ČSR. úřednic? V roce 1924, krátce před restrikcí, která jejich řady zdecimovala, bylo jich 9202. Naše soukromá a spolková statistika, kterou neuveřejňujeme jen proto, že nemůžeme podati důkazu její správnosti tak, jak by vážnost doby vyžadovala, nám potvrzuje, že se početně postavení žen od r. 1924 v celku nezměnilo, rozhodně však nezlepšilo. Statistika, již používáme, jest statistikou oficielní, k 30. VI. 1924, a jest uveřejněna ve Statistické příručce ČSR. Všimá si hlavně úřednictva, které rozděluje ještě podle vzdělání na třídy A—E, dosud dostatečně vžitě. 30. VI. 1924 měla RČS. 99.978 úřednictva (s vojskem), z toho, jak již bylo uvedeno, 9.202 žen, ostatního zaměstnanectva 242.901, z toho 25.083 žen. Konečná číslce zaměstnanectva byla 342.879, z toho 34.285 žen. Zajímavý, pro nás nevlídný jest obraz sociálního postavení ženy ve státní administrativě. Největšího počtu ženského personálu dosahuje skupina dělnic: 15.344 a pomocného personálu 5.668 žen. Počet jejich jest skoro třikrát větší počtu úřednic. A nyní úřednice: V obou skupinách nejvyšších v A a B (vysokoškolské vzdělání) bylo 475 plus 9 žen. Tento počet jest nyní o něco větší, nastupují právničky. Ve skupině C bylo 420 žen, v D 7645, v E 540. Jest potřebí záviděti? Podle skupin a odvětví správy bylo v souboru správním 1.531 (3.9%) žen proti 37.637 mužům-úředníkům, ostatního personálu 35.327 mužů a 6.939 (16.4%) žen, průměrně jest tam 7.4% žen. U státních podniků mají ženy výhodnější postavení. Dva velké resorty tradičně zaměstnávají ženy, pošty a též železnice, hlavně ve skupinách C a D způsobují, že počet úřednic v této oblasti dosahuje 15.2% (7.671 ž. : 42.660 m.), ostatních zaměstnankyň 10.2% (18.144 : 160.081), průměr u žen jest 11.3%. Celkový průměr žen ve státní službě jest přesně 10%. Velmi poučná jest tabulka rodinného stavu státních zaměstnanců, z něhož se dovíme i zajímavé číslo svobodných zaměstnanců. Z 53.212 svobodných zaměstnanců (mužů i žen) patří téměř polovina, totiž 26.584 do kategorie úřednické, tedy poměrně nejlépe placené. Velmi respektujeme volné rozhodnutí každého, chce-li založiti rodinu a o ni se starati, ale nezdá se nám potom fair play, útočí-li se pod heslem přednosti živiteli rodiny pouze na provdané zaměstnankyň a o privilegovaném postavení svobodných úředníků (kam patří mnoho členů vysoké byrokracie) se skromně v tomto boji mlčí. Nejvíce ženatých mají podúředníci a zřizenci — 112.405. Ženatých úředníků jest 60.854. V úhrnu 187.205 zaměstnanců jest provdáno 2.227. Dnes jest provdáno podle našich statistik nejvýše 20% žen, svobodných jest 76%, zbytek jsou ovdovělé, rozloučené, rozvedené. Nyní jsme u cíle: 20 procent z 9.202 úřednic jest 1.840 žen. A kolik z nich má dohromady s mužem alespoň navrhovaný limit nějakých 40.000 Kč příjmů? Koho to má postihnouti? Některou z celkového počtu 6730 poštovních úřednic, které měly to neštěstí, že jediný muž, kterého ve svém Zapadákové poznaly,

byl pan učitel nebo pan přednosta stanice? Selským synkům byly příliš chudé. Tragické by bylo i postavení vysokoškolaček. Není jich, pravda, mnoho. I s profesorkami jest jich nejvýše 1000. Provdaných — 20% cca 200. Ty by, pravda, musily asi odejiti všechny. Jejich osobní vztah ku povolání, jež si zvolily, bývá alespoň tak vřelý, jako jejich kolegů. Práce jest částí jejich života, věnovaly přípravě k ní řadu svých nejlepších mladých let, rodiče je často nesmírnými obětmi na studiu vydržovali, někdy se živily i samy — a to byly nrdinky — národohospodářská škoda pro celek by byla veliká, tím větší, že mnohé z nich neznají dobře manuální práce, nutné pro úsporné (a jak úsporné!) vedení domácnosti státně-zaměstnanecké. Není žádnou hanbou drhnouti podílanu, ale musí se to umět a mít k tomu sílu. Kdyby někdo poslal odborového radu, jehož manželka má výnosný obchod řekněme — koloniální. aby šel dělati prodavače a postoupil své místo potřebnějšímu, pokládal by to za šílenství. Ale k té podlaze by si měla klidně kleknouti universitní docentka nebo odborová rada, jež obě dosud s výborným prospěchem sloužily státu — za těžkých často poměrů. Neboť kapitola o prvých průkopnicích žen ve státní správě jest kapitolou křížové cesty pro skoro všechny z nich, které měly odvahu vydržeti třeba deset let ve smluvních, pokořujících poměrech, než dosáhly možnosti práce. Naše prvě právničky by mohly vyprávěti. Jejich osud byl také paradoxem demokracie. Není to škoda pro stát — a nesmírná osobní krivda?

Nevím, mám-li mluvit o profesorkách a učitelkách, tak mi připadá jejich vychovatelské poslání samozřejmě a pro stát nenahraditelné. Ovšem, mnozí říkají, že většina útoků týká se právě učitelek. Uvádím pouze nejnmutnější jejich statistiku — také k r. 1924. V úhrnu 48.130 učitelů jsou 18.303 učitelky; ředitelů škol občanských jest 1.325, ředitelky 149, literních učitelů škol obecných 13.628, učitelek 10.136. Hlasy proti učitelkám jsou prý hodně z venkova, kde si lidé vidí příliš do talíře. Závisť jest však příliš lehká, aby zvažla velké zásluhy učitelek o výchovu. Učitelky bojovaly proti celibátu nejdéle — nemůže jim býti znovu vnucen.

Žena nemůže ustoupiti a vzdáti se práce a volby práce v kterémkoliv zaměstnání. Jde tu o zásadu svobody osobnosti. Stát zde musí pamatovati, že rovnoprávnost občanů patří k trvalým a nad jiné cenným hodnotám lidské společnosti, které nesmí býti prodány ani v dobách nouze. V daném případě by byly prodány nesmírně lacno.

J. Malínská.

r ů z n é

Přehled rozhlasu jest měsíčníkem, jenž věnuje své sloupce řešení rozhlasových problémů (programových, akustických, právních atd.). Stejně tak věnuje pozornost příbuznému odvětví gramofonní hudby a zvukového filmu. Řada předních pracovníků kolem redakce všimá si bedlivě všeho, co se děje v oboru mechanisované hudby. 10. číslo přináší zajímavou anketu pro posluchače rozhlasu, již má býti zjištěna kulturní úroveň a průměrný vkus našich radioposluchačů. Nutno po pravdě říci, že dobře redigovaný měsíčník vyplnil s úspěchem stávající mezeru naši v odborné publicistice.

**Velký
výběr**

plnicích per

(Parker, Wagner, Waterman, Astoria, Mont Blanc atd.),

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a jiných nepostradatelných pomůcek kanc. i technických má na skladě:

K. Wagner. Brno-Česká 16.

Außenseiter des Romans

Ungewöhnlicher Beginn einer Buchsaison: zwei Vedetten von sehr entlegenen Bühnen künstlerischen Wirkens betreten plötzlich die Arena des Romans.

Der sehr beträchtliche Lyriker St. K. Neumann, Geburtsjahr 1875, mit dem Roman „Zlatý oblak“ (Goldene Wolke, Verlag Fr. Borový). Ein Trampplager, darin zwei Menschen, junges Mädchen von ganz unten, avantgardistischer Maler. Es gibt Liebe vor dem Prospekt einer neuen Gesellschaftsordnung. Paradoxon des Kommunisten Neumann: es gibt im Grunde nur die zwei Menschen. Paradoxon seiner Romanform: es gibt nur die zwei, und auch sie sind mehr ein Nebeneinander als ein Ineinander und Durcheinander. Das liebenswerte Mädchen hat an dem schönen jungfräulichen Rumpf Brüste, die ein wenig groß geraten sind; das Buch wiederum hat an der Last weltanschaulicher Traktätchen zu tragen, Autor und männliche Hauptgestalt sind zwei auf kommunistisch kommunistisierende Mundgefäße. Das große Motiv Vierzigjährige: Zwanzigjährige wird nur gestreift. Es sind so ziemlich alle Verstöße gegen die Postulate der Romanform vertreten.

Doch aber: dennoch ein Buch. Ein starkes Stück Plénair vor allem, das Ganze setzt mit einem passionierten Naturhymnus ein, wie ihn nur dieser tschechische Sohn des Großen Pan schreiben konnte, und überall, wo sich ein Fleckchen Raum und Himmel findet, setzt eine bezwingende Naturdichtung ein. Guter Haß ist da; und der Impetus einer inbrünstig gläubigen Liebe. Ein guter Instinkt ist da: man sehe nur, wie die Höllenfahrt der Dinge von heute für Neumann immer wieder bei den Dingen des Eros einsetzt. Ein Dichter ist da, der über alle programmativen Festlegungen triumphiert. Mannhafter Haß, mannhaftige Liebe, Haß aus Liebe, prachtovolle idée fixe in dem wesenhaften Kopf eines Hauptkerls. So ziemlich das Zerrbild eines Romans und dennoch: homo rarissimus, der wirkliche Mann, und damit auch ein wirkliches Buch. Auch der Traktat darin hat ein Gesicht, ist Dichtung und Gesicht.

Randbemerkung, ein seltsames Zusammentreffen betreffend: der nach Prag gravitierende junge deutsche Jude Torberg brachte ein Buch, in dem eine geschlechtlich freizügige bürgerlich-mondäne Jugend sich mit einemmal auf die Liebe, die seelisch verseuchte Liebe besinnt. Der im Lebenskalender ziemlich hoch vorgerückte arische Tscheche Neumann, Kommunist schon seit einer Zeit, da es noch nicht Mode war, dichtet inmitten einer gesellschaftsprogrammatish postulierten Geschlechtsfreiheit eine innige, ausschließliche, sehnsuchtsvolle, ja keusche und monogamisch verrannte Liebe. In einem — trotz Programm — sehr privaten Buch.

Paul Eisner — Prager Presse.

Anatole France: „Červená lilie“. Román. Přel. B. Ždímal. 332 stran. Brož. 25 Kč. „Crainquebille a jiné mravoučné příběhy“. Přel. St. Hanuš a J. Kučerová. 192 stran. Brož. 15 Kč. „Jokasta a hubená kočka“. Přel. J. Votrubová-Koucká. 244 stran. Brož. 15 Kč. Vydal Fr. Borový, 1932.

„Červená lilie“ zaujímá ve Franceově tvorbě místo dosti zvláštní. Je to jediný Franceův román z onoho druhu románů, kterým se říká romány citové. Shovívavý, ale věčně ironisující epikurejec France zde vytváří knihu, plnou ztlumené něhy, vášnivé lásky, trýznivé žárlivosti a citových i smyslových vzruchů. Mladá hraběnka Martinová, provdána otcem za starého muže, cele zaujatého politickými plány, hledá a nalézá ukojení svých bouřlivých smyslů v lásce ke svétáčkému Le Menilovi. Ale po ukojení smyslů se probouzí touha po lásce odůševnělejší. Vášnivá Tereza se zamiluje do uzavřeného, samotářského, ale velmi inteligentního sochaře Dechartra, jede za ním do Florencie, tráví s ním u nadšené básničky miss Bellové dny, vyplněné bouřlivou láskou a slastnou rozkoší, vrací se do Paříže. Dechartre také přijíždí do Francie, ale nese v sobě již zárodoky žárlivosti, která jejich krásnou lásku rozbije. Z tohoto prostého námětu vytvořil France knihu, snad nejvíce oblíbenou a čtenou z celého jeho díla, přesto, že na první pohled se tento druh tvorby úplně vymyká z rámce autora, obecně pokládaného za skeptika. K tomu, že kniha měla a dodnes má takový úspěch, jistě nemálo přispěl rámeček celého děje a Franceovo umění stylistické. Dějiště románu — krásná Florencie a

pařížská zákoutí, místa Tereziých lásek — je jeho mistrovským perem popisováno tak, že čtenář je vidí před sebou. A stejně skvěle jsou vykresleny všechny vedlejší postavy knihy, zvláště skvělý buřičský básník Choulette (Verlaine), nebo jeho opak, tichá a skromná — jen ze vzpomínek na zemřelého manžela žijící paní Marmetová. Franceova duchaplná ironie a jeho jemný humor se ovšem nezapírají ani zde: Choulettovy kritiky celého lidského pokolení nebo líčení politické kariéry hraběte Bellema, jsou z nejlepších kapitol autora Pana abbé Coignarda. Živě střídání děje, duchaplné konverzace, spousta krásných myšlenek o lásce, o poměru muže k ženě, o žárlivosti, to vše činí z této Franceovy knihy dílo, které právem zasluhuje obliby, které se již dávno těší.

Dva romány, „Jokasta“ a „Hubená kočka“, jsou prvními prosaickými pracemi Franceovými. A přece je v nich již většina všeho toho, co charakterisuje jeho pozdější tvorbu a co on sám shrnul do věty: „Dejme lidem za svědky a za soudce ironii a soucit.“ S ironií a soucitem posuzuje jak tuto svou tragickou Jokastu (Helenu Fellairovou), která po životě vyplněném touhou po lásce, umírá sebevraždou, tak jejího otce, věčně spekulujícího a věčně to v životě prohrávajícího, tak také suchého Angličana pana Havilanda, posedlého fixní ideou. A stejně již v této jeho prosaické prvotině jsou všechny prvky, které zajistily úspěch jeho pozdějším dílům: duchaplnost, rozumná střizlivost ve výběru slov, pružnost konverzace, jemný humor a psychologické postřehy. Totéž platí i o „Hubené kočce“, nazvané podle bohémské krůmy. Zde si autor vzal za námět bezstarostné mládež, bohémský život a ovšem také lásku. Jeho humor se zde rozvíjí shodně s námětem daleko bujněji než v „Jokastě“, kde vlastně tvoří jenom kontrast se smutným osudem hlavní hrdinky.

V „Crainquebillovi“ a ostatních mravoučných příbězích uplatňuje France všechno své vypravěčské umění. Ba v povídce o pouličním zelináři Crainquebillovi dosahuje v umění drobné povídky vrcholu. Největší stylovou prostotou, zhuštěností děje i formy, bez sentimentality, ale s účastí tak živou, že nezbytně budí ozvěnu v každém čtenáři, ukazuje nám dobráckého pařížského zelináře v nejtěžší chvíli jeho života, to jest v konfliktu se světskou spravedlností. Je to takřka vzácný doklad pro tolstojovskou thési, že soudní tresty mají účinek znemravující. Vrací se ostatně k této thési v tomto souboru povídek ještě několikrát a vždycky ji řeší svým originálním, duchaplným, mírně ironisujícím, ale vždy hluboce chápačím způsobem. Vedle těchto povídek je v této knize několik Franceovsky vypořizovaných novel, v nichž se setkáváme se starými známými z cyklu o panu Bergeretovi a několika jiných, z nichž mnohé znamenají stejně jako „Crainquebille“ vrchol Franceova mistrovství slova i myšlenky.

Willa Cather: „Stíny na úskalí“. Román. Překlad Alice Schiffové. Stran 256. Brož. 32 Kč. Vydal Fr. Borový, 1932.

Román Willy Catherové, doporučený v loňské anketě „Lidových novin“ samým panem prezidentem Masarykem, který „Stíny na úskalí“ označil za nejzajímavější knihu roku, navazuje duchovně na předchozí k nám uvedenou knihu autorčinu „Smrt si jde pro arcibiskupa“. Je vlastně jakousi zlatou legendou Nového světa, nebo přesněji Nové Francie. Kolem ústřední postavy dvanáctileté Cecile Auclairové rozvíjí se před očima čtenáře historie osidlování Kanady francouzskými kolonisty za Ludvíka XIV. Autorka nelpí ovšem tolik na předvedení drsného a svizelného života francouzských kolonistů a jich bojů s neúprosnou přírodou a rudými domorodci, jako spíše na zachycení vlivu náboženských mystérií na utváření lidských povah. V ovzduší pohody, věrně dle francouzských tradic zařízeného domova vyrůstá z Cecile, dcery nedávno ovdovělého lékárníka a osobního lékaře guvernérova vzorný nástupce své matky, a do jejich domácnosti zajde rád, nejen sám guvernér a oba církevní pastýři-biskupové, ale i prostý obuvník se svojí starou matkou, a vůbec všichni obyvatelé Quebecu, právě tak, jako příležitostně všichni kolonisté až z dalekého okolí. A v závěti teplého krbu nabude teprve jak se patří zasloužených rozměrů obdiv nad obětavostí starého biskupa Lavala, který neopomene denně v pět hodin ráno i v třesnuté zimě svolávat sám zvonem své ovečky k ranním bohoslužbám a připomínat jim tak velebnou boží pokoru. Proto také celá kniha, prokládaná hustě legendami ze života mučedníků tohoto Nového světa, ať již církví kanonisovaných, či žijících toliko ve zbožné paměti vystěhovalců, tone v mysteriosní atmosféře nábožensky dětinného okouzlení a naivního poblouznění, podmalované exoticky velebnou přírodou, sněhovými parami a katolickým dechem ojíněné Kanady. Pečlivý překlad Alice Schiffové čte se velmi dobře.

AVENTINUM, PRAHA

oznamuje sešitové vydávání dvou velkých podniků

Prvým z nich jest

nejaktuálnější kniha dneška

H. G. WELLS

PRÁCE, BLAHOBYT A ŠTĚSTÍ LIDSTVA

Ilustrovaná dvousvaz. encyklopedie. Autor. překlad ing. M. Kříže

Všestranný obraz soudobého lidstva, jak tvoří, pracuje, buduje, spotřebovává a boří

1. sešit vyšel 3. listopadu 1932

Vyjde celkem asi ve 30 týdenních seš. o 32 stranách formátu 17×25 cm na krásném bezdřevném papíře.— Cena sešitu Kč 5.—

Druhým jest

opětne zahájení sešitového vydání monumentálního díla francouzské vědy zeměpisné

ZEMĚPIS SVĚTA

v němž začne koncem měsíce listopadu vycházeti

STŘEDNÍ EVROPA

Autorisovaný překlad dra Ot. Kunstovného

Cena týdenního sešitu Kč 6.—

● Prémie pro odběratele celého Zeměpisu světa

VYDÁVÁ AVENTINUM nakladatelství
dra Ot. Štorcha-Mariena, Praha II, Purkyňova 6, jež stejně jako každý
knihkupec předloží a zašle podrobné prospekty a prvé sešity ukázkové